

Jászolban a szalmán...

A Lelkipásztor karácsonyi melléklete

1998

Lelkipásztor Karácsonyi melléklete

Felelős szerkesztő: Szabóné Mátrai Marianna, Bp., Rózsavölgyi köz 3. Tel: 469-1050
Kiadja a Magyar Evangélikus Egyház Sajtóosztálya,
1085 Budapest, Üllői út 24. Tel/Fax: 317-1108, 317-5478
Felelős kiadó: Tóth-Szöllős Mihály

Rövid látogatás

Az

Ünnep

végigsétált

a tereken és az

utcákon. Benézett az

ablakokon, belépett az

ajtókon. Volt, ahol meg-

pihent, volt, ahonnan

gyorsan továbbsietett.

Elcsitította a sze-

leket, szépre

festette

az

eget és a felhőket.

Elsimította az

aggódó ráncokat

néhány arcon,

örökre lezárt

néhány fáradt

szempárt, és

megállt, hogy gyö-

nyörködjön kisgyer-

mekek mosolygós

álmaiban. Kibékített

néhány veszekedőt,

és nem értette,

mások miért miatta

vesznek össze.

Az utcán lépdelve

betakart néhány

fázó hontalant,

és enni adott né-

hány éhezőnek.

Volt, aki ellépdelt

mellette, észre

sem vette. Volt,

aki rég nem látott

ismerősként üdvözölte.

Végül bepillantott

boldog és boldogtalan,

nyugodt és nyugtalan

álmokba, majd

észrevétlenül kísétált

a terekről és az utcákról.

ropognak a csontok, kihagy a szív. Minden megy... Kidőlnék a szeretteink mellőlünk, egyre kevesebben vagyunk... Minden megy! Egyedül *Jézus jön!* Ő mindig szembe jön! Vele mindig lehet találkozni. Ezért kell nekünk is „felmenni, hogy imádkozzunk az ünnepen”. S imádságos csendünkben, ádventi várakozásunkban megtalálhatjuk Azt, Akit keresünk és vágyunk: az éltető Krisztust. Ugyanezt akarták azok a görögök, akik az ünnepre mentek fel. Kívánságuk egyetlen egy volt – azt hiszem, ugyanaz, ami a miénk az ádvent csendjében: „Látni akarjuk Jézust”.

II. Igenis, látható Urunk van!

Nagyon érdekes volt, amikor kisgyerekek hittanórán tették fel a minden kor emberének kérdését: „Ha azt tetszik mondani, hogy Jézus feltámadt, miért nem láthatjuk Őt?” Ó, milyen sokszor megfogalmazódik bennünk is ez az óhaj: miért nem látjuk Őt? Mi is látni akarjuk Őt! Hol van az Isten? Hol nincs az Isten? E két kérdés körül csoportosul ádventi hitünk és várakozásunk.

Egy angol vers 7 vakról szól. Arra kéri tanítójukat, hadd tapintsák meg az elefántot, hogy fogalmuk legyen róla, milyen is. Mesterük odavitte őket. Az egyik végigsimogatta az elefánt oldalát és azt mondta: Jé, ez az elefánt egy házfal! A másik a lábát fogta meg: ő egy oszlopnak mondotta, a harmadik az ormányát tapintva egy kígyónak vélte. A következő a füle miatt egy pálmalevélnek hitte.

Igazuk volt? *Igen!* De ők csak egy-egy részgazságot tudtak meg az elefántról. Milyen messzire voltak az igaz megismeréstől! Bizony, kedves testvérem, nagyon sokat kell még növekednünk a hitben, az ismeretekben, a megtapasztalt kegyelemben, amíg ki fogjuk tudni mondani azt, amit Einstein, korunk egyik legnagyobb tudósa ki mert hitvallásszerűen mondani: „Isten a legnagyobb zseni!”

Ahová ennek az évnek az ádventje vezet bennünket, az nem a vége valaminek, hanem a kezdete. Kezdeté annak, hogy meg akarom látni Jézust és keresem Őt. Hol? A Bibliában, a gyülekezeti közösségben, az igehirdetésben, az imádság oly áldott, csendes pillanataiban. És nagyon sokszor az emberekben, akikkel összehoz a sors, az Isten. Erdélyben egy kicsiny kis falu templomának a falán egy számomra nagyon tanulságos és érdekes fohászt olvastam. Így íródott: „*Uram, őrizd meg attól, hogy elfelejtselek.*” Azt hiszem, jó lenne szívünkbe vésni és ennek igaz tudatában élni, és elmondani tudni ezt a fohászt őszinte és kérő szóval: „...” hogy így legyen! S ha majd mindannyian meghalljuk az ádventi harangok hívó szavát, akkor jusson eszünkbe, hogy ez mit jelent. És ha tekinteted a Szentírásra vetődik, jusson eszedbe, hogy belőle hozzád nem akárki, hanem az Isten akar szólni.

Ádvent. Várás. Hívás. Gyere! Indulj a hívó szóra! Menj fel Te is, hogy imádkozz az Ádventben!

III. A keresztyén életnek három titka van:

Hűségesen, csendben hallgatni Krisztus szavára – cselekedni azt, amit parancsol – és megtartani az Ő beszédét. Gondolj bele: nem hiányzik egy kicsi csend? Nem beszélünk túl sokat? Nem hiányzik egy nyitott Biblia? Egy összekulcsolt kéz? Pedig mi is látni akarjuk Jézust!

Meg akarod látni? Titka ez: találd meg újra a csendet, a Krisztussal való csendet. Legalább egy pár percre minden nap. A másik az első ellenpontja: cselekedj. Nem örökké tétlenül ülni. Hallgatni csendben Jézusra, majd menni és tenni, menni és szólni. Mernünk kell alkalmas időben szólni és cselekedni. Mernünk kell azt mondani: ezt akarja az én Uram. Ez a feltétele, hogy meglássam Őt. E kettőből áll a helyes keresztyén élet: hallgatni és cselekedni. Csend és cselekvés. Ez az ádventi magatartás. Ez a keresztyén élet. De van még egy titok, hogy meglássad Jézust és hogy az előző kettő segítségével megtarthatd azt, amit Isten neked adott. Ez pedig nem más, minthogy tartsd meg az Ő rendelkezéseit. Ebben minden benne van.

Egy nagyon régi mese szerint egy királyfinak a kezébe adták a legnagyobb kincset: a *kulcsot*. Semmit nem kellett tennie vele, csak meg kellett őriznie mindaddig, míg haza nem érkezik. Viszont az történt, hogy az úton lyukas zsebéből kiesett, és így örökre koldus maradt.

Kedves Ádventi Testvérem! Egy hasonló, kincset jelentő kulcsot adott kezedbe az Isten Krisztus által. Ezt úgy hívják, hogy hit, a Krisztus látása. Vigyázz rá! Nézd meg zsebeidet! El ne vessen!

Te is látni akarod Jézust ebben az ádventben? Lehet! Rajta! Egyedül Ő az, aki szembe jön. Aki nem múlik. Ismerd fel! Ő az.

De fölragyog majd az igazság napja! Mal 3,20/a

A próféta könyve egy figyelmeztető jövendölés. Nem más, mint ítélet, az Úrhoz hűtlenek felett. De az a csodálatos benne, hogy nem ez a próféta utolsó szava (Isten utolsó üzenete), hanem az, hogy felragyog az igazság napja. Ítélet után egy fenséges ígéret következik: evangélium, kegyelem, megváltás, mely a küszöbön álló Karácsonykor kezdődött és majd az utolsó napon fog beteljesülni.

Bűn, sötét, közöny miatt egyetlen egyet, ítéletet érdemelt volna a világ. Ezzel szemben beteljesült – mint mindig – a prófécia: Isten újra megkegyelmezett, egyetlen drága Fiát küldte a világba. Ezt a prófétai szót folytatták az angyalok, a pásztorok, majd az evangélium hirdetőinek sora, sok neves és névtelen szolgálja. Ádvent a kegyelem demonstrációja: világosságot, igazságot és gyógyulást hozott.

Ahogy az embert nyomon követi az árnyéka, úgy jár együtt a kételkedés a gondolkodással. És ahogyan nem tudunk megszabadulni árnyékunktól, ugyanúgy nem tudunk megszabadulni a kételkedéstől. De jól van ez így! Szükség van a gondolkodás és a kételkedés megfelelő arányára. A kételkedés nélküli gondolkodás elviselhetetlen dogmatizmus – a kételkedés gondolkodás nélkül nem más, mint tagadás, nihil.

Mit látott a Babilonból hazajövő választott nép? Csak romokat, teljes pusztulást. Problémájuk nyilván egyetlen egy volt: van-e értelme továbbra is az istenhitnek? Ezek után? Nem hiábavaló? Mi nyomorogtunk, mi összetörtünk vagyunk – a pogányok pedig boldogok. Mi foglyok voltunk, vagyunk – ők pedig szabadok. Mi mindennek a haszna? A mai

ádvent végének is ez a nagy kérdése. Nekem is. No most az a kérdés, mit mond nekünk minderről ádventi várásunkban Malakiás próféta, Isten üzeneteként? Mit mond ő, akiről csak annyit tudunk – nevén kívül –, hogy Isten embere volt a fogság utáni Izraelben. Malakiás prófétának ezen az ádventen számunkra két fontos üzenete van:

I. Az egyik üzenet a *jelenre* vonatkozik. Ezzel azt akarja elénk tárni, hogy különbség van ember és ember között. Vagyis hívő és nem hívő között. Ez nem emberi értékrend, nem a sors megkülönböztetése, hanem arról van szó, hogy az Istenben hívő – mi már mondhatjuk – a Krisztus gyermeke 4 dimenzióban él! Nemcsak az adott térben, nemcsak a meghatározott jelenben, társadalomban, hanem: *Istenben is!*

Vagyis nem más, mint Isten tulajdona ő. Ez a többlet, ez az igazi szabadság. Miért? Mert: Engem nem tarthat fogva a látható tér, mely konok falaival úgy vesz körül, mint egy cella a rabot, mert én Istenben hiszek, aki túl van a látható világ korlátain. Engem nem tarthat fogva az idő, mert én az örökkévaló Istenben élek. Engem nem tarthat kordában a társadalom, amelyben élek, mert én Isten tulajdona vagyok, így a negyedik dimenzióba lépek át. Vagyis szabad vagyok mindentől!

II. A próféta üzenete egy másik dologra is vonatkozik: Jön majd egy lángoló nap, amikor fölragyog az igazság. Akkor majd lesz gyógyulás. És ennek a csodálatos prófétai ígéretnek és üzenetnek így vigasztaló, ádventi mondanivalója van számunkra:

Lehet várni az igazság, a gyógyulás szent napját!

Akinek ádventje van, annak nemcsak szabadsága, hanem reménysége is van. Hogyan létezik ez? Valahogy így: megyek előre – hosszabbodik a megtett szakasz, úgy tűnik, rövidül az előttem levő út, de egyre közelebb a végcél. Ott a csodás remény: hazaelek! Igaz, nagyon nehéz a sok teher, ami napról napra nehezedik a vállamra. Igaz, sokszor le is roskadok, el is esem, meg is botlom. De jön Valaki, talán nem is várom, és leveszi a nagy terhet, a nagy bánatot, a kudarcokat, a félelmeket. Ahogyan az úton járok, ruhám szakadt lesz, rongyos és bepiszkolódik – de jön Valaki, aki leveszi gönceimet, és tiszta, új ruhába öltöztet. Megyek az utamon egyedül, talán tanácstalanul, s jön Valaki, Aki útbaigazít, és azt mondja: Erre!

Azt hiszem, ez Ádvent reménysége. A nem hiábavaló várakozás.

Eddig jutottam. Óriási hiányérzetem van! Azt hiszem, nem a válaszban, hanem a kérdésben van a hiba. Nem az a kérdés, mit jelent nekem Ádvent? Mit jelent nekem Jézus Krisztus? Mit jelent nekem Isten határtalan szeretete? Nem az a kérdés, hogy nekem van-e valami hasznom az Ádventi Király szolgálatából, hanem az a kérdés: Én hiszek-e benne? Én, aki eddig követtem Őt, s aki ezután is követni szeretném őt. És ha követem, és Vele vagyok: mit kapnak általam, s miben erősödnek általam a reámbízottak! Fölragyog a Nap... Ádvent Napja. Sütkérezz benne, hogy áldott Ádvented legyen.

Solymár Péter

Wolfgang Trillhaas két igehirdetése

Az élet megjelent

„Ami kezdettől fogva volt, amit hallottunk, amit szemünkkel láttunk, amit megfigyeltünk, amit kezünkkel is megtapintottunk, azt hirdetjük az élet ígéjéről. Mert megjelent az élet, mi pedig láttuk, és bizonyosságot teszünk róla, és ezért hirdetjük nektek is az örök életet, amely azelőtt az Atyánál volt, most pedig megjelent nekünk. Amit tehát láttunk és hallottunk, azt hirdetjük nektek is, hogy nektek is közösségetek legyen velünk: a mi közösségünk pedig közösség az Atyával és az ő Fiával, a Jézus Krisztussal. Ezt azért írjuk meg nektek, hogy örömünk teljes legyen.” (1Jn 1,1–4)

Különös dolog, hogy mindenenk mulandóságát éppen karácsonykor érezzük át. Egyetlen ünnep sem múlik oly gyorsan, mint karácsony ünnepe. Minden gyermek átéli: boldogan és gyorsan élvezi

a karácsonyt, mintha gondolná, gyorsan továtűnik. A karácsonyfát hamarosan elviszik a lakásból. Felnőttek is sóhajtoznak: ismét vége a karácsonynak! Milyen gyorsan elsuhanak az ünnepnapok! A napéjegyenlőség még alá is húzza, amit egyébként is tapasztalunk: forog az idő kereke. A változás és állhatatlanság eme érzéséből borongós hangulat fakad, mely ünnepi örömeink kikerülhetetlen velejárója.

De karácsonyi igénk rávilágít, hogy gondolkodásunk középpontjában éppen nem a karácsonyok továtűnése álljon, hanem ami *megmarad*. Nem a világosság és a sötétség körforgásáról van szó, hanem arról, ami kezdettől fogva volt, ami az Atyánál volt, és most megjelent nekünk. János Jézus Krisztust mutatja nekünk, az örökkévalót, aki eljött a világra, aki mulandó, szökevény életünk örök alapja.

1. Krisztusban megérkezett az élet.
2. Őbenne közösségünk van egymással.
3. Őbenne örömünk teljessé vált.

1. Krisztusban az *élet* érkezett hozzánk. Karácsonykor valóságosan szemlélhetjük; az

őseleven élet, az egész világ reménysége, a gyermek Jézus a betlehemi bölcsőben fekszik, úgyhogy angyalok örvendeznek a mennyben, pásztorok pedig a földön imádvá hajtják meg előtte térdüket. Ezt a megjelent életet földi anya gondolja. Földi kezek érinthetik, földi szemek tekinthetnek rá, földi fülek hallhatják az élet ígét, földi hangok dicsérik, magasztalják és dicsőítik, földi szívek hihetnek és hisznek: Az élet megjelent.

Így volt akkor. De hogyan jut el hozzánk Istennek ez az élete? Alapigénk megadja a választ: az élet *ígéje* által. Így volt kezdetben: a pásztorok hirdették, amit hallottak róla. Hozzánk Krisztus az igehirdetés által érkezik. Ha halljuk és hisszük, ez az élet bennünk is létrejön. Májusi virágok virágoznak hideg téli időben. A hitben végbemegy, lelkünkben is Jézus születése. *Szavakkal* kezdődik, de nem marad pusztá *szónak*: Isten hozzánk érkezett Jézus Krisztusban. Tudták ezt a régiek, mert erről szóltak: Krisztus bennünk, a lelkünkben születik meg. *Tersteegen* karácsonyi éneke így zeng: „Istennek az élete Krisztusban hozzánk érkezett.” Ennek két következményét látjuk: közösségünk van egymással, és örömünk teljes lehet.

2. Krisztus által közösségünk van egymással. Krisztus megajándékoz a közösséggel. Ezért mondhatjuk a szeretet ünnepének a karácsonyt. A bölcső körül gyűrű képződik. Idegen emberek találkoznak egymással. József és Mária, a mindennapi élettől idegen pásztorok, később tudós bölcsék a távoli Kelet országából: csupa olyan ember, akinek valóban nincs köze egymáshoz. De a gyűrű szorosan zárul, mert nekik mindnyájuknak megjelent a Jézus Krisztusban való élet. Így gyülekezik Isten gyülekezete nemzedékről nemzedékre a világon. Csak őt látni, őt hallani, vele találkozni –, ezért kapcsolódnak gyülekezetté az emberek. Ilyen hatalmas a karácsonykor megjelent élet!

János azért hirdeti a megjelent életet, hogy levelének az olvasói közösséggé váljanak, hogy belépjenek a bölcső körül támadt gyűrűbe, és a kereszténység tagjaivá legyenek. Amint Jánosnak közössége van az Atyával és a Fiúval, Jézus Krisztussal ők is közösségbe kerüljenek. Ez a közösség az egyház, az igazi kereszténység. Nem a szervezet teszi azzá, mert ahol az Atya és a Fiú, Jézus Krisztus hiányzik, minden hiábavaló. Hiába hivatkoznak fegyelemre és alárendeltségre, általa soha nem lett egyház. A legkitűnőbb emberek foghatnak munkához; jóakarattal kereszténység még nem keletkezett. Egyedül a bölcsőnél tanulhatjuk meg, miként támad kereszténység, miként gyülekeznek emberek áhítattal körülötte.

3. Krisztusban teljessé vált az örömünk. Továtűnő örömeiket próbálunk keresni. Ennek egész technikája van ma már. Nagyon is összefüggő kapcsolat lehet öröm és teljesítőképesség között. Kereshetik, miként lehet az élet szomorúságait és gondjait átmenetivé zsugorítani. Ám rövidesen rájönnek, hogy a régi fájdalmak újra követelik jogukat. Az elfojtott szomorúság újra jelentkezik, másodszorra erősebben, mint először. A bölcsőnél,

az Atyánál és a Fiúnál talált öröm nem csal meg soha. Nem rövid ideig nyomja el a fájdalom és szomorúság érzéseit, hanem áthatja azokat, és gondjainkra választ ad. Mélyen és vigasztalóan csendül bele az életünkbe: *Isten szeretet*. Ha lelkünk legbenső rétegeiben tompa szomorúság rejlik, ha kedveseink sírjánál, vágyaink és reménységeink sírjánál állunk –, akkor tanuljuk újra azt az örömet, melynél angyalok kórusa zeng: Isten szeretet.

Ez a szeretet Krisztus születésekor megjelent, közösséget és örömet ajándékoz. Ez a szeretet most a miénk, szívem átadja magát neked és mindenemet, amim csak van, Uram!

Boldog örömnapp derült ránk, Vigadjon szívünk, zengjen szánk:

Az egész világ vigadjon, Istenünknek hálát adjon!

Mint sok ezer szív kívánta, Végtere az Őr megszánta A sóhajtozó világot, Szerzett számára váltságot.

Jegyzetek

A Lelkipásztor 1998 húsvéti mellékletében közöltem *Wolfgang Trillhaas* erlangeni gyakorlati professzornak, az egyik helyi gyülekezet lelkészének két igehirdetését, jegyzetekkel. Trillhaas személyiségéről és igehirdető módszeréről az ott írottakat nem ismételtem, csak ajánlom az olvasó figyelmébe. Amint magam sokat kaptam tőle 1937–38-ban Erlangenben, ezekből a hatásokból párat talán a húsvéti számban írtak valamennyire közvetítettek.

Fordítás, különösen rövidített fordítás nem adhatja vissza az itt közölt igehirdetés *sodró erejét*. Még írott fordítás és nyomtatás ellenére is megtörténhet – aminek magam tanúja voltam –, hogy Isten néha sasszárnyakra kapja szavainkat, és a vihar erejével sodorhatja a múlt szavak szikráját a szívekbe. Ez a tény adottságon és imádságon múlik. Persze az adottság rutinná válhat, s ez annyi, mintha abban a pillanatban a sasmadarat repülés közben lövés érné, és számszegetten hullana a földre. Az imádság sem rendelkezés Isten cselekvése felett. „A szél arra fúj, amerre akar...” A Szentlélek zúgását Isten megrendelhetetlen akarata mozgatja.

Hallatlanul találó, ahogyan Trillhaas a hitleri Németországban aktuálisan tudott prédikálni, úgy, hogy mindenki megérthette, mire célzott. Ebben az igehirdetésben ilyen mozzanatok a következők: A nemzeti szocializmus a keresztény karácsonyi ünnepet átváltoztatta a napéjegyenlőség ősi germán ünnepévé. Legalábbis sok erőfeszítést tett ezért. Lásd a prédikáció első és második bekezdését!

A 2. vázlatpont végén, két rövid mondat: „Hiába hivatkoznak fegyelemre és alárendeltségre... A legkitűnőbb emberek foghatnak munkához...” – a Deutsche Cristen-re, a *német* keresztényekre vonatkozó utalások.

Az igehirdetés 3. pontja világosan a hitleri uralom „Kraft durch Freude” mozgalmára utal. Erő – öröm által! Szervezett programok voltak ennek a

módszernek az érdekében. Ezenkívül az állandó propaganda: sok eszköz van az emberi élet lesújtó időszakainak az ellensúlyozására. Pedig ez a mély meggyőződésű nemzeti-szocialistáknál sem sikerült. E. Thielicke beszél el egy történetet: közvetlenül a második világháború után egy elszánt és valóban egyeneslelkű anyával beszélt, akinek a fia nem harctéren, tűzharcban vagy gránátrobbanásban halt meg, hanem fehérvérűségben. Ez alatt a „banális” halál alatt összeroppant, és elmondta Thielickének: „Ezt nem tudom feldolgozni a nemzeti szocialista meggyőződésem egyetlen összetevőjével sem.” – Wolfgang Trillhaas karácsonyi igehallgatói maguk alkalmazták az életükre a prédikáció idevonatkozó mondatait, amelyek akkor nem légüres térben hangzottak el: a Szentlélek sodrát élték át a templompadokban.

Karácsony titka

„Valóban nagy a kegyességnek a titka: aki megjelent testben, igaznak bizonyult lélekben, megjelent az angyaloknak, hirdették a pogányok között, hittek benne a világon, felvitetett dicsőségben.” (1Tim 3,16)

Karácsony a csodák és titkok ünnepe. Karácsony éjszakája sok titok leplét rejt. Közülük a szeretet és béke ünnep egy talányos középpontra utal: az emberek ezekben a napokban változást remélnék.

Amilyen titok az, amelyet most ünneplünk? A tudatalatti világé, mely sok titkot rejt magában, s melynek birodalma csodálatos kertnek tűnik? De ez a birodalom nem határtalan, és sokkal inkább segítségre szorul, mint segítséget adhat. Valóban mi a titka karácsony éjszakájának?

1. Erre a kérdésre világos feleletet kaptunk: *Isten megjelent testben*. Isten magára öltötte a mi szegényes formánkat. Minden igazi titkot először fel kell fedoznünk, mert a nyitja nem magától értetődő. És ki sejtethné meg Istent és az Isten titkát, amikor egy szegény, jászolba pólyázott gyermekhez járul?! Hányszor ismétlődött az emberekben ez a zavar a felnőtt Jézus életében! „Mi nem látunk mást, csak az ismert ács, József fiát!” – Isten csodája, hogy akit karácsonykor imádunk, Isten elrejtettségéhez tartozik!

Szükségünk van a Szentlélek segítségére, hogy megértsük a karácsonynak ezt a titkát: „Isten megjelent testben, igaznak bizonyult lélekben.” A Szentlélek segítségével nélkül nem látjuk a karácsony csodáját. Istennek hitet kell adnia a szívünkbe. A karácsonyi történetben egy sor ember hit nélkül járt, ők karácsonyból semmit sem ragadtak meg. Közéjük tartozik Augustus császár, aki bizonyosan semmit sem sejtett, amikor a népszámlálási rendeletével Isten ígéreteinek a teljesüléséhez járult

hozzá. Élete végéig sem sejtette, hogy a csodák csodája az ő birodalmában és az ő uralma alatt ment végbe. Idetartozik Heródes király, akit gonosz gondolatai vérontásba taszítottak. És Betlehem lakosai?! Ha tudták volna, kihozták volna az istállóból a szent családot.

Isten megjelent testben, ám csak azok látják, akiknek a Szentlélek megmutatja. A pásztoroknak és a távoli mágusoknak a Szentlélek ezt megmutatta. Isten hitre juttatta őket. Igen, ha Istenünk nem gyújt fényt bennünk, rejtve marad karácsony titka. Azért ünnepeljük karácsonyt, mert a hívők gyülekezetévé lehetünk, melyben a Szentlélek uralkodik. Megnyitja szemünket, úgyhogy láthatunk. Láthatjuk, amit Isten csak a hitnek akar megmutatni: Isten testben van! Ki értheti meg ezt a titkot?

A mennyek kapui megnyíltak előttünk.

2. Karácsony titka a világtörténelem sodrától távol, csendben és elrejtve kezdődik, mégis a világtörténelem központja. Legyen tisztelet a protestáns kegyességnek, de nem feledkezhetünk meg arról, hogy a karácsonyi történet az angyalok világának is része. Így olvassuk az alapigében: „megjelent az angyaloknak”. Ami az angyaloknak oly fontos a mennyben, hogy a pásztorok örvendezésük tanúi lehetnek a földön, hogyne lenne az nekünk is! Ennek az eseménynek a hírére el kell vinnünk a népekhez, a pogányokhoz. Ezért van ez a kettő szorosan egymás mellett: *„megjelent az angyaloknak, és hirdetik a pogányok között”*. Isten szívéből fakadt Jézus Krisztus születése, ez a népek világosságává válhat.

Isten karácsony éjszakáján felkínálta világosságát a népeknek. Sok nép már elfogadta. Természetesen még mindig járhatnak saját fejük szerint, vagy visszatérhetnek saját világosságukhoz. De ami karácsonykor megjelent, olyan fény, mely a legelrejtettebb sötétségünket is meg akarja világítani, és a legmélyebb békétlenségünket békeességgel kívánja megtölteni. Megváltattunk – ezzel minden megmondattott. Az egymással perlekedő embereknek itt új középpont táruult fel. Ami először az angyaloknak jelent meg, azután a pogányoknak hirdettetett, most mindnyájunk lehetősége: gyűljünk össze a karácsonyi titok körül. Hatalmas gyűrű zárult, mely átfog mennyet és földet. Örvendhetünk:

Ó jertek, mi is örvendjünk, A pásztorokkal bemenjünk, Hogy lássuk, mit ad Istenünk, Ő szent Fiában mienkünk!

Nyílj meg, szívem, fogadd be őt, Az áldott égi csecsemőt, Ki e világ üdvére jött! Borulj le jászola előtt! (150.Ének 5–7.)

JEGYZETEK

Trillhaas az angyalokban való hitről annyit mond, amit egy jó evangélikus teológus mondhat: a hagyományos protestáns kegyességet nem bántjuk, magunk sem pillanthatunk be az angyalok világába, de a Szentírás, az Újszövetség sokat tud

róluk. A hagyománykritika nem az igehirdető dolga. De az mindennél fontosabb számunkra, amelyet az angyalok *híre* a Biblia világában mond róluk és általuk: a mondanivaló! S ez nem kevés.

Igék sokaságát sorakoztathatnám fel, én a *kritikus* teológus. És ez a döntő! Lutherrel imádkozzuk: „Szent angyalod legyen velem ezen az éjszakán!”

Az igehirdetés befejező szakaszán ismét előjön a napéjegylenlőség. Ma ezt metaforaként sem használhatnánk, mert nem „fognák” hallgatóink. De *akkor és ott* ez időszerű volt. Az igehirdetés időszerűségéről jó példákat kaphatunk Trillhaastól, aki pedig hagyományos felosztással és módon prédikál. Am éppen ez a vonás mutatja: tekintettel van az erlangeni egyszerűbb és a környékbeli falusi hallgatóira is. Az időszerűséghez tartozik a szituációra való tekintet.

Egészségi állapotom miatt nem mozdulhatok ki hazulról, templomba nem mehetek. Maradnak a rádiós és tévés igehirdetések. (De válogatva!) Ilyenkor a könyvtáramhoz fordulok, s a kevés jó igehirdetést közzé biztosan vehetem kézbe Wolfgang Trillhaas: *Vom Leben der Kirche* című prédikációs gyűjteményét.

Ma, vasárnap délelőtt, október 11-én hallgattam *Krähling Dániel* bonyhádi istentiszteletét. A liturgiára és az énekekre is gondolok. Nyugdíjas korom első két évében a pesti templomokat sorra véve egyben soha sem csalódtam: az énekekben és a liturgikus imádságokban. Most ehhez hozzájárult a rádióközvetítéses prédikáció klasszikus és sodró volta. Áldott igehirdetéseket kívánok szolgáló lelkésztársaimnak.

Paul Althaus két igehirdetése

Még idegenben

„Hit által engedelmeskedett Ábrahám, amikor elhivatott hogy induljon el arra a helyre, amelyet örökségül fog kapni. És elindult, nem tudva, hová megy. Hit által költözött át az ígéret földjére, mint idegenbe, és sátrakban lakott Izsákkal és Jákóbbal, ugyanannak az ígéretnek az örököseivel. Mert várta azt a várost, amelynek szilárd alapja van, amelynek tervezője és alkotója az Isten.”

(Zsid 11,8-10)

Ábrahámról szól az igénk, és – nincs mit tenni – Ábrahámról kell ma beszélnünk. Sok embernek, keresztyéneknek is, ez most az idegire megy. Nem akarnak Ábrahámról hallani. Mint keresztyéneknek és németeknek ez idegen téma. Am Ábrahám történetéről gondolkodnak 1100 éve a germán népek, a megkeresztelkedett német népünk. Luther sem lett zsidóvá, aki oly gyakran szólt Ábrahámról. A holland Rembrandt sem, aki Ábrahám történetét olyan szívhez szólóan ábrázolta. A dán Kierkegaard sem, aki Ábrahámon világította meg, mit jelent lemondani, Istennek áldozni, és ezzel élethez jutni. Mi mindnyájan, akik kora gyermekkorunktól fogva az Ábrahámról szóló bibliai történetekkel foglalkoztunk, és szinte bennük éltünk, nem lettünk ezáltal zsidókká. De ezeken a történeteken felismerte a keresztyénység, hogyan bánik övével az

Úristen, mit vár tőlük, mit jelent az, hogy a hit útján vezeti őket, és mit jelent hinnünk.

Hinni azt jelenti:

- Isten hívására elindulni;
- Isten ígérete alapján idegenben lakni;
- Isten ígérete szerint boldogan várni az ő városát.

„Hit által engedelmeskedett Ábrahám, amikor elhivatott, hogy induljon el arra a helyre, amelyet örökségül fog kapni.” Ábrahámnak Isten hívására mindent maga mögött kell hagyni, atyái földjét, barátait, az apai házat, és vándorbotot fogni a kezébe. Ígéretesen hangzik az ígéret földje, de hol az a föld?! Nem tudja, hová megy. Hívás a sötét jövőbe, a teljesen elrejtett örökség felé. Egyedül ez a hívás, az Isten ígéje számára az első otthon, a maradandó hely. De Ábrahám Isten hívására vállalja a kockázatot, és engedelmeskedik. Ezt jelenti – hinni!

Isten velünk is így cselekszik, és hitet vár tőlünk is. Isten hatalmas „Indulj el!” szava a mi életünkbe is beleszól. Kihív minket az egyik évből a másikba, a gyermekkorból az ifjúkorba, a felnőttkorból az öregségbe. Kiszakít a szülői ház meleg biztonságából. El kell temetnünk édesapánkat és édesanyánkat. Új időkbe dob bele. A békességből küzdelmekbe dob, az oltalomból a teljes bizonytalanságba. A végén még egyszer hív: Indulj! És nekünk a halálban mindent magunk mögött kell hagynunk. Ott állunk a kikutathatatlan, mély homály előtt: „nem tudva, hová megy”.

Ki tudja, mi vár rá a halál után?! De az életben sincs másképpen: mi vár rám, kívülről, belülről? Ki nem csüggedne el, és nem szeretne szívesebben visszalépni? Az életszakaszunkat újra átélni? De újra

hangzik: Indulj! Higgy! Az otthon mögöttünk, a hidak összeomlottak, semmi nem látszik a túlsó partból, a ködben és a sötétlő homályban minden rejtett – de fölöttünk ragyognak az örök csillagok. Isten hívása, szava – és mi ismerjük annak a hűségét, aki elhívott bennünket. Minden embernek tovább kell indulnia új időkbe, akár akarnak lépni, akár nem. *Kell!* Mi azonban *akarjuk!* Akarunk boldogan, vidáman, hittel indulni, mert ő hív, akit ismerünk. Vándorútra kényszerít, hogy szabaddá váljunk az ígéret földje számára.

Isten elvitte Ábrahámot az ígéret földjére. De *ott-hon még nincs*. Izsákkal és Jákobbal együtt idegenek a megígért földön. Ábrahám ezért sátrakban lakik és nem házban, nem városban – kunyhóban, mint Luther mondja –, szükséglakásokban, ahol minden kész, hogy tovább induljon. Ám ez nem téveszti meg. Mégis hisz.

Sátrakban lakni – ez a mi életünkre is érvényes. Diákjaink egyik főiskoláról a másikra mennek, egyik professzortól a másikhoz. Az ifjúságunk kétségeken és küzdelmeken megy át. Tévutakra jut, és kerülöket tesz. Keresi a hit bizonyosságát, meg kell találnia munkáját és életének a tartalmát. Tudja, hogy sátrakban kell laknia, mindig készen a további indulásra. Vándorút az osztályrészük. A népek is átéltek ezt, mielőtt lényegüket, egységüket, történelmük értelmét megtalálnák.

Egyszer mégis eljön az óra, amikor megtaláljuk az otthont és a hivatást. Kérdéseink véget érnek, férfiúi bizonyosságban és szilárd ismeretben. A népünk a vándoréletből megérkezik a várakba, mint egykor atyáink a népvándorlás után. A helyes tájékozódásért tekintünk bele újra az alapigénkbe: „Ábrahám várta a várost, azt a várost, amelynek szilárd alapja van, amelynek tervezője és alkotója az Isten”. A szem túlnéz a láthatókon, a történelmi városokon. Sátrak és házak, szükséglakások és városok a földön, bizonyosan mindegyik más és más – és mégis végső soron nincs köztük különbség. Mindegyiket el kell hagynunk. De amit Isten ígért az övének, az ezen túl van.

Szívesen idézik nálunk is az angol mondást: „Az én házam az én váram”. Hálával és büszkén mondogatjuk! A német szavunk, „*Burg*”, vár, és a német igenév, „*bergen*”, rejt szavak – összefüggnek. Ahol mi („*geborgen*”) biztonságban vagyunk. Ahol minden inség, szorongás véget ér, a világ rettenete elől nyugalomhoz jutunk. Mégis titkos borzongás megy át rajtunk. Erős államok oltalmaznak minket. De a Jelenések könyvének tízszarvú és hétfejű vadállata feljöhet a mélyből és megrázhhatja a földet, körülöttünk és közöttünk. Mindnyájan érezzük, hogy az emberiség súlyos katasztrófák előtt áll (1937 december!).

Sátrakban lakunk, de *megvigasztaltan*. Várjuk az örök várost, az atyai házat. Amint Ábrahám „várta azt a várost”. Isten *városát* várjuk, ahol mindenki biztonságban van. Isten maga építi. Ő adja a sátraink, szükségünk helyett. Rendíthetetlen alapja az Isten szeretete és örök hatalma: „Erős vár a mi Istenünk”. Ezt a várost ő megígérte. Isten a Feltámadottban a hit szemének meg is mutatta, „*Wir sind getrost*”: nyugodtak vagyunk.

Csak halandó, elmulandó az ember élete. Mint a felhő hegyek vállán, Eltűnik gyors szelek szárnyán. (510. ének)

JEGYZETEK

Az erlangeni egyetem teológiai fakultásán az egyik rendszeres tanszéket töltötte be a harmincas években. Mint posztgraduális hallgató az 1937/38. tanévben dogmatikai és etikai előadásait rendszeresen látogattam. Lendületesen, érdekesítően beszélt. Etikai előadásain más fakultások hallgatói is tolongtak. Nem tartozott az úgynevezett hitvalló fronthoz, de lutheri hitét mindig bátran megvallotta. Mint Luther-kutató is nevezetes. Az egyetemhez közel eső evangélikus templomban gyakran prédikált. Igehirdetéseit hármásával, aranyárga címlapú, aranybetűkkel nyomott füzetben jelentek meg: *Der Herr der Kirche – Predigten von Paul Althaus* (Az egyház ura. P. A. prédikációi). Elhangzásuk után rövidesen nyomdába kerültek. A kezemben levő füzet három beszéde 1937. november 14.-e és 1938. január 23-a között hangzott el. A fenti igehirdetés az egyházi év utolsó előtti vasárnapján, a következő karácsony első napján kötötte le a gyülekezetet, köztük számos egyetemi hallgatót.

Ábrahám történetének felhangzása azoknak az éveknek Németországában robbanó erővel hatott. Althaus az igehirdetését erre való utalással kezdi. A *zsidó* Ábrahámról szól a felolvasott ige, melynek népisége merő ellentétben állott a germán lélekkel, vérrrel és „fajjal”. Ebben a történelmi helyzetben irritáló volt maga Ábrahám alakja. De Althaus ezzel a felfogással nyomban szembeszáll. Ezért sorolja fel, mi mindent köszönhet az 1100 év óta keresztény német nép az Ábrahámról szóló bibliai történeteknek, melyek akkor, Althaus nemzedékében gyermekkortól fogva szem előtt mozogtak.

A bevezetés utolsó, háromtagú mondata fogja össze, hogy mit köszönhet a német nép az Ábrahám nyújtotta tanulságoknak. *Egy szóval*: azt, hogy mit jelent hinni. – Erre következik az igehirdetés hármás felosztása.

Az igehirdetés 1. pontjának az alkalmazása következik. Amint Ábrahámot kihívta Isten, úgy tesz velünk is. Kihív a mából a holnapba, a jelenből a jövőbe..., mindig előre. Itt a földön. Majd a halálán át. Ki tudja, mi vár rá az életben, és mi a halálban! Ennek részletes leírása izgalmas. Annnyira életszerű és személyes. Ez az alkalmazási képesség karizma, Isten külön kegyelmi ajándéka. Keveseknek adatik meg az igehirdetők között. Ám, ha úgy érezzük, hogy nekünk erre vajmi kevés a képességünk –, ne csüggedjünk! Ne utánozzuk, de törekedjünk rá. Erre is érvényes: Istennél semmi sem lehetetlen.

Ez a prédikáció is a végén csattant, mint a bevezető rész. Minden embernek tovább *kell* indulnia. Mi azonban *akarunk* is tovább lépni, ujjongva, hittel, mert *Isten hív*.

A záró rész prófétai kiáltás. 1937/38-ban az igehirdető hallja és meri kikiáltani: dübörög a föld, forró a talaj a lábunk alatt, katasztrófa előszelét érezzük – és hamarosan kitör a második világháború. A Jelenések könyvének szörnye feljön a

mélyből, és tombol, tombol – német földön, magyar földön, Európában, a tengerentúl.

És mi mégis biztonságban vagyunk. Az Isten oltalmában.

Karácsony angyalai

Lukács 2,1-14

Újra ujjongva ünnepel az egész kereszténység a földön a betlehemi jászol körül. Ebben az órában szószékek tízezrein hirdetik ismét Urunk születését. Millió szívből áradnak a gyönyörű karácsonyi énekeink. Ezek a napok, a karácsonyi éjszaka is tele vannak dicsérő énekekkel.

Mindehhez fenséges ellentétek olvashatók karácsonyi történetünkben. Emberi szó nem hangzik. Emberek mennek keresztül a színen, Augustus császár és a teljhatalmú kormányzó, Virenius, Mária és József, a pásztorok a mezőn. De egyetlen szót nem mondanak. Ha a saját hangunk és másoké elnémul, mellettünk és felettünk más lelkek szólalnak meg, s övök a szó. Gonosz lelkek vagy Isten lelkei, a sátán vagy maga az élő Isten szól. Ha egyszer minden elnémul, akkor remegve és örvendve halljuk az örök hangokat. Az egész emberi hangzavar elnémulhat, ám akkor, akkor sem zuhan ránk a semmi örök csendje, hanem éppen akkor Istené a szó.

Hasonlóan vagyunk a karácsonyi történettel. Az emberek hallgatnak, de az igehirdető angyal és az angyalok kórusa dicséri az Istent. Amit mondanak és énekelnek, az a legnagyobb és a legszebb. Mert Isten maga szól angyalain át.

Ma a karácsonyi angyalokra figyeljünk. Két dolgot látunk: Isten maga helyezi szívünkre angyala által a karácsonyi bizonyosságot, és Isten ajkukra adja a karácsonyi éneket.

A túlzásúfolt fogadó istállójában szüli meg egy fiatalasszony első gyermekét – idegenben, nagy szegénységben. Barmok jászolába fekteti a gyermeket, istállóba, hogy emberek és barmok kárt ne okozzanak benne. Olyan ez, mint milliók születése, csak különösen szegény körülmények között. Segítségre szoruló és reményteljes, mint minden újszülött. Semmi különös. De miről ismerhetjük fel az Isten óráját?

Ám ennek a születésnek kimondhatatlan titka van. Ebben a gyermekben véget ér Ádám átka, és új emberiség kezdődik. Isten örök Fia emberré lesz, Isten szent szeretete a testvérünké. Ez a titka ennek a születésnek. Senki sem veszi észre?

Isten maga mondja a szívünkbe a követe által. Nem a politikai hatalmaknak, sem Jeruzsálem lelki vezetőinek, papoknak és teológusoknak. Az Úr angyala lép a nép közül a legalantasabbakhoz, a pásztorokhoz. Akiiket különösen lenéztek.

Hozzájuk lép az angyal. Nekik kell elmondaniuk Isten szavát, amiről senki más nem tud. A népek

királyra. A Római birodalomban számtalan módon az Üdvözítőre, aki a béke új világkorszakát teremti meg. De ki ismerné fel őt a nem királyi jelenségben? Hiányzik ennek a méltóságnak minden jele.

De akit senki ember nem ismer fel, azt hirdeti Isten küldötte: „Íme, hirdetek nektek nagy örömet. Üdvözítő született ma nektek”. És a bizonyosságot is adja, hogy születésének a szegénysége miatt meg ne botránkozzanak: „A jel pedig ez lesz számotokra: találtok egy kisgyermeket, aki bepólyálva fekszik a jászolban”. Isten bizonyossá teszi őket minden eddigi előítélettel szemben. Ez a szegénység Isten jele, az ő kézírása a történelemben, igaz istenségének a lábnyoma. Így szól Isten angyala a pásztorok szívéhez. És felragyog emberi szívekben első alkalommal a karácsonyi bizonyosság: Ebben a gyermekben megszületett az Üdvözítő.

És ez így történik azóta is az egyház évszázadaiban. Jézus megismerése sohasem magától értetődő. Az évezredek világában – tele gondolatokkal, eszmékkel, vallásokkal, történetekkel és prédikációkkal sokkal könnyebb, hogy Jézusban *ne* higgyünk, *dicsőségét* ne lássuk, egyedüli teljhatalmát *félreis*merjük, mint hogy benne higgyünk és őt egyedüli és igazi Üdvözítőnknek megismerjük. Mindegyikünkben Isten csodája, ha a mai világban a karácsonyi öröm felragyog nekünk.

1900 éve az angyal üzenetét a keresztény egyház elfogadta. Minden nemzedékhez újra hangzik: „Íme, hirdetek nektek nagy örömet”. Ma is hirdetjük, olyan bizonyosan, olyan melegen, ahogyan csak tudjuk. Ám ahhoz, hogy szavunk a szívekig érjen, a mi szavunkkal együtt Istennek magának kell angyala által közvetlenül a szívekhez szólnia. Teológiánk lehet helyes, eleven és világos, prédikációnk is ugyanígy meggyőző, mi azonban senkit nem tudunk meggyőzni az evangélium igazságáról. A hitet nem tudjuk átvinni a mi szívünkéből mások szívébe. Bármennyire szívesen tennénk is. Milyen szívesen gyűjtanánk meg égő szívünkkel másokét! De itt véget ér a hatalmunk. Meg kell tapasztalnunk a gyermekeinken, az egyháznak is a mai nemzedéken, hogy ez lehetetlen. Szólhatunk helyesen, keresztényien másokhoz, ha Isten közben hallgat. Súlyos teher az egyházon, a keresztény szülőkön és a lelkészekén, ha Isten hallgat.

Szeretett gyülekezet, kérjük ma az Urat, könyörögjünk hozzá a karácsonyi igehirdetőkért, hogy ő ne hallgasson, amikor mi beszélünk; hogy karácsonyi angyalával tanúságot tegyen egyházunknak; hogy erős angyala szóljon, s ezzel a szívek feltárljanak, és valóban hallják és higgyék: „Üdvözítő született ma nektek!”

Isten az angyalával szívünkbe adja a karácsonyi bizonyosságot. Isten az angyalával ajkunkra adja a karácsonyi éneket.

Az angyal szólt. A pásztorok meghallották. Nyomban megkezdődött az emberiség első karácsonyi éneke.

Erről nem szól a karácsonyi történet. Az angyalok kórusa éneklie az első karácsonyi éneket: „Dicsőség a magasságban Istennek, és a földön békeség, és az emberekhez jóakarát”. Az angyaloknak ez az éneke minden keresztény ének forrása. Először az angyalok énekelnek, azután kezd énekelni az egyház. Az örökkévalóság előttünk énekel. És vasárnapról vasárnapra zeng az ének a liturgia kelős közepén: „Dicsőség a magasságban Istennek, és a földön békeség, és az emberekhez jóakarát”. Angyalok kórusa? Angyalok éneke? Nem mese ez a gyermekeinknek? Talán nekünk felnőtteknek is nélkülözhetetlen a karácsonyi hangulathoz? De nem vehetjük szó szerint?

Kedves Gyülekezet! Aki Jézustól megtanulta, hogy ki az Isten, milyen az ő szent fensége és dicsősége, az tudja: Isten birtokában nemcsak az emberiség van, neki vannak rendkívüli szellemei, erős hősök, melyek az akarátát teljesítik, a gonosz szellemekkel harcot vívnak. Isten nemcsak az emberek szegényes énekére van utalva. Neki angyalok serege zeng örökké.

Ezt a mennyi éneket valóban nem hallja az emberiség mindenütt és minden nap. Karácsonyi történetünk arról szól, hogy azon az éjszakán a pásztorok hallották. Kimondhatatlant, hihetlent hallottak. De nem azon az éjszakán született-e a gyermek Jézus? Ez azt jelenti: a menny a földre szállt. A mélységet híd fogja át. Békeség lett, ahol harcoltak. Isten örök élete itt van a földön a Gyermekekben. Jézus itt van, s vele és benne Isten örök istensége, a teljes dicsőség, azaz az örök szeretet. Ahol Jézus, ott Isten mennyországa. Az istenség és az emberség határa áttört a csecsemő Jézusban. Csodálkozánk még, hogy áttört a mi világunk és az angyalok világának a határa is! Csodálkozánk, hogy Jézus születésekor emberek hallják az angyalok énekét, az örökkévalóság végtelen ujjongását: „Dicsőség a magasságban Istennek, és a földön békeség, és az emberekhez jóakarát”?

Az angyalok előénekeltek az emberiségnek. A pásztorok hallották. Most kezdődik a kereszténység karácsonyi éneke. Most ömlenek a karácsonyi énekeink. De mindig igaz, újra igaz: Isten angyala által adja nekünk az énekeket és az éneklést. Nemcsak akkor, hanem mindig újra rázendítik nekünk az éneket.

Nem érzitek-e mindnyájan: a földünkön így énekelhetnek halandó és bűnös emberek, az énekek olyan kimondhatatlanul dicsőíthetnek itt, a halálon innen? – A mi örök világunk azonban túl van a határon. Ez már egy darab menny a földön.

Nem megismétlődő csoda-e, hogy nekünk, gyakran lehangolt, morgolódó, szomorú embereknek, néha énekek jönnek az ajkunkra? Kivirágzik, kinyílik, kitárul a Jézus Krisztus iránt való szeretet. Valamilyen hasonlót tapasztalunk, amiről Pál apostol beszél: „A Lélek segít a mi erőtlenségünkön.” (Róm 8,26). Mi gyakran nem tudunk énekelni, de Isten Szentlelke, Isten angyala könyörög, esedezik értünk, kimondhatatlan foházkodásokkal. Isten Lelke, Isten angyala közbelép kimondhatatlan foházkodásokkal: *kell* énekelnünk és *tudunk* énekelni. Ez az ének ajándék, mindig új

ajándék Isten angyala által. Beteljesül Luther karácsonyi énekverse:

Úgy jött a földre szegényen, Hogy minket gazdaggá tegyen, Hogy mint mennyben az angyalok, Már itt lehessünk boldogok. (154,5)

JEGYZET

Elnémulok. Ehhez a karácsonyi igehirdetéshez nem tudok jegyzeteket írni. Ötven év távlatából találkozom ezzel a prédikációval, Paul Althaus igehirdetésével. Mondatról mondatra, ahogyan ott hallgattam az erlangeni templom egyik padjában. Azóta is volt már kezemben az aranyárga füzet, de csak beletekintettem. Most azonban fordítás közben a német szöveg nem engedett rövidítéseket, kihagyásokat.

Személyesen ott voltam. A karácsonyi szünidőben nem utazhattam haza, pedig itthon várt eljegyzett menyasszonyom. De az egy éjszakai gyorsvonati út drága lett volna egy ösztöndíjas diáknak. Az élmény kárpótolt. Ebben többé nem lehetett részem.

Együtt ültem a megrendült gyülekezettel, melyet a karácsonyi evangélium följé emelt a korabeli helyzetnek, a városban, a közeli Nürnbergben, ahol Dürer házát nemzetiszocialista lobogók függönye takarta. És az egész – visszatekintve látom – *pokoli* országnak.

Aki jegyzetelni tud róla, tegye. Szememben a templomi szószéken – s ezt plasztikusan szeretném közvetíteni mai olvasóimnak – nem professzor állt talárban, hanem a karácsonyi angyal hirdette a karácsonyi örömhírt. A gyülekezet énekét láthatatlan kórusvezető, karácsonyi angyal vezényelte. És az ott élő, meggyötört emberek ajkán felcsendült a mennyi kórus visszhangjaként: „Dicsőség a magasságban Istennek, és a földön békeség, és az emberekhez jóakarát”. A hitleri országban zengett a *Heil!* –, *de nem Hitlernek*. Ennek a csodának voltam szem- és fültanúja. S lehet mindenki, aki gondosan elolvassa az igehirdetést.

Az angyalokban való hitről Althaus sokszor beszélt (emlékszünk: Trillhaas is ezt tette). Metafora, hasonlat volt az ajkukon? Megkérdezni őket már nem lehet. De lehetetlen volt és lehetetlen ma a mondatokból meg nem érezni: itt személyes bizonyosságról van szó.

Régóta hirdetem nálunk: istentiszteleteken a gyülekezet éneklése felér a prédikációval (nem egyszer többet is ér). A háttérben bűg az orgona, az előtérben zeng a gyülekezet hatalmas éneke, árnyalt kísérettel közben dúdolva, halkan hangzik az angyalok éneke.

Az igehirdetéseket fordította, a jegyzeteket írta:
Veőrös Imre

a *Tűkörkép* című prédikációs kötetből

Ha olyan kiváló szónok vagyok is, mint Kosuth Lajos, vagy Martin Luther Kinggel együtt hirdetem, hogy „van egy álmom”, de szeretet nincs bennem, olyanná lettem, mint egy leomlott templomtorony megrepedt harangja.

Ha futurológusként, a jövő mérnökeként vagy csalhatatlan közvélemény-kutatóként előre látom is a jövőt, szeretet pedig nincs bennem, olyan vagyok, mint egy összelapított üres kólásdoboz, amelyet unottan rúgnak tovább a kamaszok.

Ha akkora hitem van is, mint Assisi Ferencnek, Luther Mártonnak és egy dunántúli parasztasszonynak együttvéve, de szeretet nincsen bennem, olyanná lettem, mint a szél által cibált ördögsekér.

Ha önfeláldozóan támogatok is alapítványokat vagy tizedet adok minden jövedelmemből, szeretet pedig nincs bennem, olyanná lettem, mint aki követ ad kenyér helyett és skorpiót hal helyett.

Ha két végén égetem is a gyertyát, hajnaltól késő estig robotolok, éveken át nem megyek szabadságra, ám szeretet nincs bennem, olyan lennék, mint egy üresbelű hagyma.

Ha naponta végigjárom a damaszkuszi utat, rongyosra olvasom bibliámat és halálomra is bizakodó hittel tekintek, úrvacsorával vagy a betegek szentségével megerősítve készülök elmenni, de szeretet nincs bennem, semmi hasznom abból.

A szeretet jelentéktelen, mint amikor valaki számárháton vonul be a városba.

A szeretet nevetség tárgya, mint amikor valakinek kezébe nádszálat, fejére töviskoszorút adnak.

A szeretet balek, mint amikor valaki kínzóiert imádkozik.

A szeretet esendő, mint amikor valaki azt mondja: „szomjúhozom”.

A szeretet meglepő, mint amikor valaki szelíden megszólít egy gyászoló asszonyt a hajnali kertben.

A szeretet játékos, mint amikor valaki tanítványai előtt megy Galileába.

A szeretet nem fúj egy követ a bennfentesekkel, nem kacsint össze a hatalommal, nem bizonygatja ön maga fontosságát, nem örül pártok és politikusok

acsarkodásának, de együtt örül az asszonnyal, aki megtalálja elgurult drahmáját.

Nem örül az ügyeskedéssel szerzett vagyonnak, de együtt örül a mezők liliomaival és az ég madaraival.

Nem örül a doppinggal elért világcsúcshoz, de együtt örül a fogyatékos kisfiúval, aki szája szélén csorgó nyállal, nagy erőfeszítésekkel társának tudja dobni a labdát.

A szeretet soha el nem múlik. Nem veszi el szavatosságát, nem évül el, nem kerül ad acta, nem lesz unalmas, mint a tegnapi újság.

Legyenek bár istentiszteletek, véget fognak érni.

Legyenek bár egyházak, meg fognak szűnni.

Legyen bár ökumenikus mozgalom el fog törölni.

Még nem találtuk meg a rák és az AIDS gyógyszerét, nem értjük távoli földrészek lakóinak nyelvét, nem fogjuk fel más civilizációk felénk sugárzott jeleit.

Ám egykor majd egyetlen asztalt ülünk körül mindnyájan, és ő lesz majd minden mindenkiben.

Mert a szeretet nélküli kötelességtudat: kedvetlen.

A szeretet nélküli felelősség: figyelmetlen.

A szeretet nélküli igazság: kemény.

A szeretet nélküli okosság: gögös.

A szeretet nélküli barátságosság: hűvös.

A szeretet nélküli rend: kicsinyes.

A szeretet nélküli hatalom: kíméletlen.

A szeretet nélküli birtoklás: fősvény.

A szeretet nélküli adakozás: képmutató.

A szeretet nélküli vallásosság: bigott.

A szeretet nélküli hit: vakbuzgó.

A szeretet nélküli remény: fanatikus.

A szeretet nélküli élet: értelmetlen.

Most azért megmarad a hit, a remény, a szeretet, e három. Ezek közül pedig legnagyobb: Jézus.

Fabiny Tamás

Imádások

Karácsonyi napokra

Karácsonyi ég alatt

Istenem, hallgass meg engem, mert nincs okom panaszsra, egyedül csak öröme. Karácsonyi ég alatt ne engedd újrakezdenem az elégedetlenkedő mondatokat és a számonkérő szavakat. Ébreszd az örömet bennem, hadd sugározzon körülöttem is. Nyisd ki a szememet, hogy észrevegyem az ünnep erejét. Emeld fel a fejemet a megszokott mélységből, hogy távolabb lássak ma, mint eddig. Tégy alkalmassá arra, hogy legalább egyetlen lépést tegyek a hozzád vezető ösvényen.

Ajándékbontás

A gyertya lángja előtt ma senki sem ül egyedül. A templomtér illata most mindenkihez elér. Az éneklésből még a mindig néma sem marad ki. A jászol körül a legkisebb gyermek is bátor lehet. Az ablakon át a sötét szoba fényárban úszik. A nyikorgó bútorok ünnepi csendet tanulnak. Az elkeveredett vándor hazavezető útra talál. Az isteni ajándék kibontása már nem a mi dolgunk. Ámen

A tisztaság Ura

együtt kellene imádkozni, de túl távolra kerültünk már lehetne énekelni most, de túl érdes a hangunk ülnénk közel egymáshoz, de nincs időnk rá nézhetnénk az érkező gyermekre, de fáradt a szemünk hallhatnánk csengő hangokat, de zajjal tele a fülünk vehetnénk tiszta levegőt a tisztaság Uránál, hogy minden por és szenny messzire kerüljön ma és holnap is talán...

Mária szavai

Istenem, a szívemben szeretném forgatni a legszebb dolgokat én is, de nem tudom elfelejteni mindazt, ami egyáltalán nem szép.

Istenem, a szívemben szeretném forgatni az igazi emlékeket, de mindent megelőznek a hamisak.

Istenem, a szívemben szeretném forgatni a megtalált értékeket, de olcsó holmi borít el mindent mindent.

Istenem, a szívemben szeretném forgatni a holnap érzését, de nyomaszt a múlt.

Istenem, a szívemben szeretném forgatni a Te jelenlétedet. Ne engedd, hogy elveszítsem ezt a karácsonyi képességet.

A testvérszeretet

Uram, segíts átrendezni a világot, mert ezt álmotam gyermekként. Hadd szelídítsem a támadót, mert csak így elviselhető a léte. Hadd ébresszem öröme a testvérem, mert Te ezért toppantál be Szenteste közepén.

Kérdések az úton

Istenem, aki egyedül maradt a villamoson, most merre menjen?

Istenem, aki ma elesett és mindene fáj, most hová sieszen?

Istenem, aki nem talál meghallgatásra, most hogyan beszéljen?

Istenem, aki hozzád indulna az ünnepen, most engedd, hogy lépjen.

Az igazi Világosság

Istenem,
a te világod annyira más, mint a miénk
a te érkezésed valódi eljövetele
a te fényed betölti az életünket
mert az igazi világosság megvilágosít minden embert -
a mi utunk nyomorultul önző még ma is
a mi gondolatunk szűk körben mozog még most is
a mi érzésünk pontosan kiszámítható minden percben
mert az igazi világosság megvilágosít minden embert -
a te tested közelsége meggyógyít minket
a te hangod ereje felébreszti szunnyadó életünket
a te mozdulatod eltünteti a régit, és újat hív létre
mert az igazi világosság megvilágosít minden embert -
a karácsonyi fényben te tiszta fehér vagy
a karácsonyi csendben te mély lélegzetet adsz
a karácsonyi magányban te velem maradsz.

Senki sincs ma egyedül

Uram, te a gyengéhez gyengéden érkezel és az utat megmutatod neki

Uram, te a győzteshez győztesen jössz és az utat megmutatod neki

Uram, te az elesett mellé elesettként állsz
és az utat megmutatod neki
Uram, te a fájdalomba a fájdalmak embereként lépsz be
és az utat megmutatod
Uram, te ma hozzám egészen belülrre érkezel
és az utat együtt teszed meg velem.

Karácsonyi oratio oecumenica

A beteljesedés ünnepén hallgasd meg, Urunk, szavunkat,
mert ma tudjuk igazán, hogy nemcsak mi élünk
a világon, hanem sokan és sokfélék vagyunk

- emelj ki minket a szűk körben gondolkodás világából, hogy eszünkbe jusson előtted a legtávolabbi embertársunk is
- figyelmeztess ma különösen is arra minket, hogy a templomfalak határolta világból kifelé is induljunk
- mutasd meg azt az irányt, amerre indulva szerethetünk, könnyíthetünk, gyógyíthatunk szavainkkal
- mozdítsd meg kezünket és lábunkat az utánunk kiáltók felé, hadd képviseljünk téged hitelesen egy hitélet vesztett világban

- irányítsd az értelmünket becsületes kutatásra és életörző, felelős gondolkodásra, amikor lassan a könnyű és az üres válik normálissá

Könyörgünk hozzád

- a mások szavaitól szenvedőkért
- a félelemből zárult életekért
- az ideges, kimerült fáradtakért
- a munkát és hivatást vesztett kirekesztettekért
- az önimádatba feledkezettekért
- a hatalom mámorába süppedtekért
- a napi gondok miatt aggódókért
- az erőszaktól szenvedő gyermekekért
- a kegyetlenség földi poklait járókért
- a békés, karácsonyi nyugalmat nélkülözőkért

A beteljesedés ünnepén hallgasd meg, Urunk,
szavunkat,
mert ma tudjuk igazán, hogy nemcsak mi élünk
a világon, hanem sokan és sokfélék vagyunk.

Szabó Lajos

Jer, tárjunk ajtót!

(gyermek-istentisztelet ádvent 1.
vasárnapján)

Bevonulási ének: Jer, tárjunk ajtót (Ev. Ékv. 137.)

Az ének alatt a gyerekek a terem bejáratától vonulnak az elől előkészített székekig. Az első páros (ezt segítők alkotják) megállva kaput tart, a többiek átbújnak alatta, s már ők is kaput tartanak. Végül kialakul egy kapusor. A segítők kiállnak a sorból, átnéznek a kapusoron a bejárat irányába, és kérdezik:

- Kire várunk mi egyáltalán? Ki fog idejönni?

A gyerekek válaszolnak – esetleg az ének szövegével:

„A legnagyobb király”.

Szöveg: Az a kör, ahol a székek vannak, egy város. Hogy többet tudjunk az érkező királyról, odamegyünk.

Az éneket elkezdte egy segítő, és bevonulnak együtt a városba.

Imádság: Istenünk, itt ülünk, ebben a körben, a te oltalmad alatt, és olyan időkről mesélünk, amikor az embereket ilyen nagy városok és vastag városfalak védtek meg. Még ma sincs mindenütt béke a földön. Még ma is sok ember vár segítségre. Add, hogy sose felejtjük el, hogy te vagy a mi segítségünk.

Az állat és a kapu

Sok-sok éve egy király foglalta el a Szent Várost, aki olyan félelmetes volt, hogy a saját emberei is csak így nevezték: „az Állat”.

A város lakói negyven nap és negyven éjjel tanúsítottak ellenállást vele szemben, aztán elfogyott minden élelmük, és kiéhezve, szomjasan, kénytelenek voltak kinyitni a városkapukat. Azt is tudnunk kell, hogy az a király nemcsak nagyon félelmetes, hanem nagytermetű is volt. Minden harcosánál egy fejjel magasabb. Az ő harci paripája volt a leghatalmasabb az ég alatt, és a nyerge is nagyobb volt minden más nyeregnél. Ezenkívül még koronát is viselt, így aztán olyan magasra nyúlt az ég felé, mint egy százéves nádszál. Felült a lovára, és övéivel lassan belovagolt a városba. A kapu olyan magas volt, hogy ha valaki egy ember vállán ült, még

mindig nem ütötte be a fejét. Ez a király azonban magasabb volt, mint a városkapu...

De sajnos nem az történt, amit mindannyian remélünk. A király néhány lépéssel a kapu előtt megállt.

Amikor fegyverhordozója odasúgta neki: „Felség, le kell szállnia a nyeregből”, ő a homokba köpött és felelt: „A Felség nem száll le, csak a piactéren. És hogy a távolság köztem és azok közt megmaradjon, boruljanak le a földre és csókolgassák a lábamat! Most azonban küldjék a kőműveseiket! Nagyobbítsák meg a kaput felfelé, különben úgy akasztom ki őket, mint a keselyűk eledelét.”

A városi tanács sietve küldött néhány félholtra szomjazott kőművesért, akik lyukat vágtak a kapu boltozatába – és „az Állat” átlovagolt büszkén, és csak azért szállt le, hogy a lakók megcsókolhassák a lábát. Mögötte pedig begördült hatalmas kocsija is a kapun. Ezért a kőműveseknek oldalirányba is ki kellett szélesíteniük a városkaput...

Hét évig uralkodott „az Állat” – aztán egy napon leesett magas lováról és nyakát szegte.

Akkor az emberek odasiettek a városkapuhoz, és nicsak, a kőművesek már azon szorgoskodtak, hogy visszaállítsák a kapu eredeti állapotát, mintha semmi sem történt volna.

Attól az időtől fogva az emberek nagyon várnak egy olyan királyt, aki egészen más. Azt mondják: Egy napon eljön az, aki nem hagy minket éhezni és szomjazni, aki asztalához hív bennünket, aki megosztja az éhezőkkel a kenyerét, a halait, és mindent, amije van. Nem vakít meg, hanem felnyitja a vakok szemeit. Nem üt meg minket, hanem felemeli a meggyalázottakat. Ha ő jön, önként kinyitunk minden ajtót és kaput. Dicsőíteni fogjuk, és egy kapu sem lehet elég magas, egy ajtó sem elég széles, hogy kifejezze, mennyire szívesen fogadjuk őt.

És az emberek várnak és reménykednek, és reménykednek és várnak. De hallgassatok csak, sokan mondják: Ő már itt járt!

(Mese ószövetségi motívumok alapján: Siegfried Macht, jogok a szerzőnél.)

Amikor a gyerekek a gonosz királyról kérdeznek, beszélhetünk nekik a jó királyról, akit maga Isten küld: a Messiásról.

Ének, amelynek szövegéből a gyerekek megsejthetik, hogy Jézus a várt Messiás.

Záró imádság: Kitérom előtted szívem, Ó jöjj, légy vendégem nekem! Üdv és élet forrása vagy, Békességet, erőt te adj! Ha gond és bánat porba von, Ó, térj be hozzám, Jézusom! Ámen.

Befejezésül: A bevonuláshoz hasonlóan felállhatnak a gyerekek, hogy megmutathassák, milyen nyitott kaput tárnak az érkező Jézus előtt. Mi vagyunk a kapuk, amelyeknek ki kell nyílni Őelőtte.

Gyermek született ma nektek

(karácsony esti családi istentisztelet)

Ének

Üdvözlés, bevezetés

Lelkész: Kedves gyerekek és kedves szülők! Mindannyian örülünk, ha meghívunk bennünket egy születésnap ünnepségre. Ma egy különleges születésnapot ünneplünk, Jézusét. Engedjétek meg, hogy szeretettel meghívjalak titeket erre az ünnepélyre.

Gondoltatok arra, hogy a kis Jézus jászolába ajándékot vigyetek? Szerintetek minek örülne Jézus?

(A gyerekek válaszolhatnak)

Lelkész: Jézus, karácsony előtt gyakran törjük a fejünket, mivel lepjük meg szereteteinket. Nehéz ajándékozni, mert már olyan sok mindenünk van.

Ha neked akarunk ajándékot adni, nem kell sokat gondolkoznunk, hiszen pontosan tudjuk, minek örülnél:

1. gyerek: Te mindannyiunkat szeretsz, és soha nem felejtkezel meg rólunk. Ezért szeretnéd, ha sokat gondolnánk rád, és nem felejténék el. (rövid csönd)

2. gyerek: Te azt kívánod, hogy egymást elviseljük. (rövid csönd)

3. gyerek: Te azt kívánod, hogy szívesen segítsünk másokon. (rövid csönd)

Lelkész: Jézus, be kell vallanunk, hogy nem mindig szereztünk neked örömet. Bocsáss meg nekünk! Neked ajándékozzuk jó szándékunkat. Kérünk, fogadd el ezt tőlünk, és tégy olyan emberekké, akikben örömet leled. Ámen.

A gyerekek glóriát énekelnek a gyülekezettel váltakozva.

Imádság

Mennyei Atyánk! Fiadat ajándékoztad nekünk, hogy így mutasd meg szeretetedet. Nem tudjuk ezt eléggé megköszönni Neked. Téged dicsérünk és áldunk most és mindörökké. Ámen.

Evangelium Lk 2, 1-15.

Jelenet

A kis Jézus ajándéka

Szereplők: mesélő, 5 pásztor, Tamás, a kis Jézus hangja – egy anyuka mondja, aki oldalt ül.

Mesélő: A pásztorok kapták meg elsőként a jó hírt. Elmentek sietve, hogy felkeressék az isteni gyermeket. Előtte azonban azon tűnődtek, mit vigyenek magukkal ajándékba.

Pásztor 1.: Én jó meleg birkabőrt viszek.

Pásztor 2.: Én meg sajtót!

Pásztor 3.: Ott van még egy kanna tej is!

Pásztor 4.: Azt is odaadhatnánk a gyermeknek.

Pásztor 5.: Nekem van még egy köteg tűzifám. Szép nagy tüzet rakhat, ha hideg lesz az éjszaka.

Mesélő: Így indultak a pásztorok Betlehembe. Amikor megtalálták a gyermeket, nagyon boldogok voltak. Letérdeltek, és imádkoztak hozzá.

(A pásztorok térdelnek a jászol előtt, meditatív fuvolazene szól)

Mesélő: Majdnem 2000 évvel később hallja a kis Tamás a karácsonyi történetet. Elképzei, ahogy a pásztorok Betlehem felé sietnek. Legszívesebben velük menne, de van valami, ami nem hagyja nyugodni.

Tamás: Hmm. Nekem is kellene valami ajándékot vinnem a kis Jézusnak. Csak tudnám, mit?! Valami egészen különlegesnek kell lennie. Talán az új biciklimet? Vagy a villanyvasutamat?

Mesélő: Amikor Tamás gondolatban már a jászol mellett térdelt, meghallotta a kis Jézus hangját.

A kis Jézus: Én nem a biciklidet vagy a villanyvasutadat szeretném.

Tamás: Nem? Hát akkor mit?

A kis Jézus: Add nekem a múltkori matekdolgozatodat!

Tamás: De hiszen az elégtelen lett.

A kis Jézus: Éppen ezért! Egyszerűen csak adj nekem mindent, ami az életedben nem sikerült. És még valamit! Hozd ide nekem azt a poharat, amit a keresztanyádtól kaptál!

Tamás: De hiszen az eltört! Tegnap mosogatás közben kicsúszott a kezemből. Anya meg is szidott miatta.

A kis Jézus: Éppen ezért add nekem! Hozz ide nekem mindent, ami az életedben kettétört! Hiszen éppen azért jöttem a világba, hogy meggyógyítsam az összetörteket.

És még valamit szeretnék: azt a választ, amit a tanárodnak adtál a múltkor, a szünet előtti utolsó órán. Emlékszel?

Tamás: Hiszen te mindent tudsz! Na igen, azt hiszem, elég szemtelen voltam. Bocsánatot kellene kérnem.

A kis Jézus: Így igaz. Hozz el nekem minden rosszat, ami benned van, és terhel téged. Nem kell tovább dugdosnod, mert én meg tudom változtatni a rosszat. Kézen akarlak fogni, hogy mutassam neked az utat. Arra akarom tanítani az embereket, hogy képesek legyenek szeretni és megbocsátani. Tudja meg minden ember, hogy Isten szereti, és hogy egymást is szeretniük kell.

Mesélő: A kis Tamás csak hallgat, és még sokáig tűnődik a kis Jézus szavain.

(meditatív fuvolazene)

Rövid prédikáció

Ének

Apostoli hitvallás

Imádság

Lelkész: A gyermek a jászolban vár ránk. Ezért mehetünk hozzá bizalommal, és elmondhatjuk neki kéréseinket:

1. gyerek: Kérünk minden emberért, akinek még ma, karácsony este is gondjai, fájdalmai vannak: adj nekik vigasztalást és reménységet!

2. gyerek: Kérünk azokért az emberekért, akik ma nem kaptak senkitől ajándékot: ajándékozd nekik szeretetedet!

3. gyerek: Kérünk minden gyermekért: ne engedd, hogy a sok ajándék miatt elfeledkezzenek rólad!

4. gyerek: Kérünk magunkért és családunkért: engedd, hogy szép, áldott ünnepünk legyen egymással és veled!

Lelkész: Mert te barátunk vagy, aki mindig jót akar nekünk. Vezess minket egész életünkön át. Amen.

Áldás

Ének

Fordította: Zsugyel Adél

KARÁCSONYEST AZ OTTHONBAN

ELHANGZOTT 1944. KARÁCSONYÁN. A LELKIPÁSZTORNAK KÖZLÉSRE ÁTADTA ZOLTÁN LÁSZLÓ NY. LELKÉSZ.

Ézs 9,1–2; Ján 12,46

Kedves Testvérek!

Még soha olyan nehéz karácsonyt nem éltünk át, mint amilyen a mostani. Máskor már hetekkel előbb valami bűbajos hangulat ejtette foglyul lelkünket, amely még azoknak az életére is valami szelíd fényt borított, akiknek a sorsa nem volt rózsás. Ma még közvetlenül a szent ünnep előtt is minduntalan halani lehetett a lemondó, szomorú panaszt: idén nincs

semmi, de semmi karácsonyi hangulatom. Máskor a fényben ragyogó fa alatt legalább pillanatokra elfelejtettünk mindent, ami különben bántott, vagy fájt, talán csak az egészen boldogtalanok nem tudtak a szentestén megküzdenni a boldogtalanságukkal. Ma, ezen az estén is szörnyű nyomás van a lelkünkön, és mintha valami kemény, irgalmatlan kéz szorítaná össze a szívünket.

És mégis nagy áldást rejt magában ez a nehéz karácsony is, talán még nagyobb, mint külsőleg sokkal sokkal boldogabb karácsonyok. Ma Isten a sok megpróbáltatással, gondnal és aggodalommal előkészített

bennünket arra, hogy ne akadjon meg a szemünk azokon az ajándékokon, amelyekkel máskor egymásnak szoktunk kedveskedni, hanem nyúljunk két kézzel az Ő ajándéka után, az egyetlen, igazi nagy karácsonyi ajándék után. Nagy sötétséget bocsátott ránk, hogy alatta megriadva és súlyosan szenvedve, felfigyeljünk az ígéretre: „Nem lesz mindig sötét ott, ahol most szorongatás van... A nép, amely sötétségben jár vala, lát nagy világosságot; akik lakoznak a halál árnyékának a földében, fény ragyog fel fölöttük.” Nagy sötétséget borított ránk, hogy megbecsüljük az Ő karácsonyi ajándékát, az Egyszülött Fiút, aki így köszönt be hozzánk: „Én világossággal jöttem a világra, hogy senki ne maradjon a sötétségben, aki én bennem hisz”.

Hogy Isten karácsonnyal ajándékozta meg az emberiséget, immár senkinek sem kell sötétségben maradnia, bármilyen nyomasztónak is érezze valaki, bármilyen nehéz legyen valakinek tőle a szíve. Néünk sem kell a mostani sötétséget elviselhetetlennek éreznünk. Életünket, sorsunkat az a sok és sokféle szorongás teszi sötétté, amely szívünket eltölti.

Valamennyiünknek sír a lelke hazánk sorsa miatt. Most érezzük csak, mennyire szívünkhöz nőtt minden röge, hogy idegenek bitorolják és szennyezik be sárral és gyalázzal. Nehéz árnyak borulnak ránk az aggodalom miatt, amely kedves emberekért emészt, akiknek távollétét ma kétszeresen fájdalmasnak érezzük, akikre leselkedő veszedelmek ma kétszeresen nyugtalanítanak. Fájó érzésekkel gondoltok az elhagyott otthon meghitt melegére, amelyhez annyi kedves emlékek fűz és a fájó érzések mellé mindegyikünkben odalopakodik az aggodalmas kérdés, hogy vajon itt megmarad-e, meddig lesz fedél felettünk. Mindezekon felül pedig szorongat életünk bizonytalansága, úgy érezzük, hogy valóban a halál árnyékának völgyében botorkálunk sötétségbe.

Mindebbe a sötétségbe beleszól a karácsonyi égi jövevény szózata: „Én világossággal jöttem e világra, hogy senki ne maradjon a sötétségben, aki én bennem hisz”. És hogy valóban megcselekedheti azt, amit ígér, azt megérthetjük akkor, ha őszintén felismerjük, hogy a külső nyomorúság és megpróbáltatások miért is taszítanak bennünket olyan vigasztalan sötétségbe. Tehetetlennek érezzük magunkat, kiszolgáltatottaknak. Érezzük, hogy csak egy mindenható felsőbb hatalom, az Isten segíthet rajtunk, háríthatja el a veszedelmeket és tarthat meg bennünket a veszedelmek között is. De hiányzik nálunk a feltétlen bizalom ebben az Istenben. Hiányzik azért, mert az a sok borzalom, amely körülöttünk és a világban ma történik, sokszor azt a látszatot kelti, mintha Isten vagy egyáltalában nem törődne velünk, mintha nem volna szívében irántunk semmi szeretet, csak engesztelhetetlen harag. Ezt az utóbbi lehetőséget pedig már csak azért sem merjük kizárni, mert nem mondhatjuk, hogy

tiszta a lelkiismeretünk. Szeretjük ugyan megnyugtani magunkat, hogy nagyobb bűnök nincsenek mibennünk, főképpen pedig sokkal különbek vagyunk sok mindenki másnál. De azért nem tagadhatjuk önmagunk előtt sem, hogy bőven van, amit Isten joggal rossz néven vehet tőlünk. Főképpen pedig nem tagadhatjuk, hogy nem töltöttük be életünket úgy, amint kívánta. Ezért is hiányzik könyörgő imáinkból az igazi bensőségesség és erő, öntudatlanul is nem merünk bízni abban, hogy meghallgatásra találunk, amikor nem vagyunk arra méltók: nem tudunk Istenre úgy feltekinteni, és Őhozza úgy szólni, mint a gyermekek, akik meg vannak róla győződve, hogy édesatyjuk szereti őket, és hogy szeretetét azért is megtartják mindig, mert ez a szeretet tud megbocsátani.

De itt mutat gyökeres változást a karácsonyi esemény. Azzal a biztatással nyugtat meg, hogy Isten úgy szerette a világot, hogy az Ő egyszülött Fiát adta, hogy valaki hiszen Benne, el ne vesszen, hanem örök élete legyen. Jézus Krisztus születése akkor is megdönthetetlen bizonyítéka Isten szeretetének, ha a külső dolgokban és történetekben egyszer-egyszer minden ellentmondani látszik neki. De bizonyítéka Isten megbocsátásának is és annak, hogy Isten ebben a megbocsátó szeretetében úgy fogad Magához, mint a szerető édesatyja gyermekeit.

Ebben a mai sötétségben, amely szorongat, minde- nek felett erre van szükségünk: a bizonyosságra, hogy Isten szeret bennünket. Ebből a bizonyosságból külső sorsunk alakulására vonatkozólag is új bizakodást meríthetünk. Mert a szerető Isten nem hagyhatja elveszni gyermekeit, akik sorsukat bizalommal leteszik az Ő szent kezébe. De a szerető Istenbe vetett bizalom mindenek felett erőssé teszi a szívünket a megpróbáltatások között és csendes békességgel tölti el azt ebben a háborgó és háborúsággal, könnyel-vérrel teljes világban és ezzel gyönyörűséges fényt lop a szívünkbe. És ez a legfontosabb! Ha mibennünk világosság van, akkor nem ejthet kétségbe a külső sötétség, melyről szintén bizonyos reménységgel lehetünk, hogy a maga idején elűzi a szerető Isten.

Addig pedig legfontosabb, hogy higgyünk a világosságban, amely karácsonykor eljött hozzánk. Ezt a hitet kérjük Istentől legszebb karácsonyi ajándékképpen.

Aki elnyeri, annak boldogabb karácsonya van, mintha a világ minden kincse halmozódna fel előtte. Ámen.

Budaker Oszkár

„LEGYEN MEG A TE AKARATOD, MINT A MENNYBEN, ÚGY A FÖLDÖN IS.” – Mt 6,10

Kedves Gyülekezet!

Hogyan függ össze karácsony szentestéjével a Miatyánk harmadik kérése? – kérdezitek. Kérdésekre így kell válaszolnom: ezt a sokszor félreértett kérést csak Jézus jászolához térdelve lehet megérteni, helyesen imádkozni. Igazán és egyértelműen az Isten színe előtt álló, néki szolgáló angyalok seregében értik Isten akaratát. Nagy öröm van a mennyben Isten angyalai között, mert tudják, hogy karácsony éjszakáján, Betlehemben Isten terve, jóságos akarata valósult meg. Annyira örülnek, hogy meghasadt az ég. Szegény kis Földünk és annak egy szerény kis zuga – a betlehemi mező – és annak egy állati párával telítődött istállója angyali énekkel telt meg. Grünwald híres isenheimi szárnyasoltárán a karácsonyi tábla ezt a kettőt – a mennyet és a földet – egyszerre jeleníti meg. Különböző hangszereken angyalok zenekara muzsikál. A glória éneklése ott kezdődött el. És oly erővel szólt, hogy visszhangra talált a földön is, megtanulták a pásztorok.

Jó, ha ma este a mennyei karácsonyünnepre irányítják figyelmünket. Azért jó, mert még most is, amikor elérkezett a kedves ünnep, félelem szorongatja szívünket. A csalódástól félünk. – Gyermekkorunk karácsonyai jutnak eszünkbe. Az az idő, amikor még olyanok voltunk, mint a pásztorok; amikor még a Jézuska hozta a karácsonyfát. Mesevilágban éltünk. A karácsonyfa gyertya-lángjaiban a mennyország fényei ragyogtak fel. Féltünk és álmélkodtunk. Összeszorult a szívünk és ragyogott a szemünk. Karácsonykor ez a mesevilág egy eljövendő, szép új világ boldog fényeit hordozta.

Azóta megváltozott a világ és megváltoztunk mi is. Hova tűnt a gyermekkor mesevilága? Szemünk kinyílt és nem ragyog. Úgy érezzük, a bennünket környező világ már nem hordozza karácsony ünnepi fényeit. Sőt inkább elhomályosítja azokat. Műhó fehérlik viaszból a fenyőágon. Mű mikulás-télapók járkálnak az áruházak környékén. A karácsonyváras gyermekkori izgalmit felváltotta a karácsonyi előkészület sokszor kimerítő hajszája. Sok egyéb terhünk mellett, mintha még a karácsonyi ünnep is terhelne világunkat. Lihegünk, loholunk karácsony terhe alatt. Úgy érezzük, karácsony túl nagy, túl szép ahhoz, hogy a világ el tudná hordozni, Jézus azonban a Miatyánk harmadik kérését éppen rezignált, csalódásoktól féltő, a mai ünneplés sok hűhójától, apró és olykor nagy bosszúságaitól kifáradt, megfáradt emberek számára fogalmazta. Azt akarja, hogy miképpen a mennyben, úgy legyen a földön is. A föld legföldibb helyén, az emberi szívben. A te szívedben és az én szívemben.

Miért van nagy öröm a mennyben, Isten angyalainak körében? Azért, mert Isten színe előtt másképpen látják karácsonyt, mint mi. Fordítva. Nem a világ hordozza ezt az ünnepet, hanem az ünnep hordozza ezt a mi beteg, békétlen – hogy finoman fejezzük ki magunkat – „bonyolult” világunkat, s benne egyenként

mindnyájunkat.

Az angyalok énekelnek, mert máshová nézek, mint mi. Nem a drága árukkal rakott kirakatokra, nem a karneváli méreteket öltő evészetekre és ivászatokra. Máshová. A jászolra néznek. Oda, ahol „jászolban fekszik, barmok közt nyugszik” Isten szent Fia: Jézus. Egy kis falura: Betlehemre. Egy rongyos istállócskára. Egy Mária nevű egyszerű asszonykára és jászolban fekvő gyermekére. Ott akkor történt valami. A jászolban Isten jóakarata lett nyilvánvalóvá. Az angyalok számára vitán felül áll, hogy Isten jót akar. Szeretete elég erős ahhoz, hogy elviselje, elhordozza és megtartsa az embert és az általa olykor oly lehetetlenné, elviselhetetlenné tett világot. A jászol mellett nyilvánvaló, hogy Isten akarata jó; hogy ő maga jó. A jászol mellett nyugodtan nevezhetjük Istent jó Istennek. Ott úgy is kell szólítani.

Az angyalok énekelnek, mert a pásztorokra néznek. Látják, amint ezek a megfélemlített emberek egyszerre megbátorodnak, magával ragadja őket az öröm. Hallják, amint így szólnak egymáshoz: menjünk el mi is Betlehembe! Nézzük meg, hogyan is történt, ami felől üzent nekünk az Úr. Hallják, amint átveszik éneküket és velük fújják: Glória! Dicsőség a magasságban Istennek! Örülnek, mert most már a földön is énekelnek, az emberek is énekelnek: „mint a mennyben, úgy a földön is”!

Figyeljünk tehát jól erre a mennyei karácsonyi ünnepre. És mivel úgy tönkre tudjuk tenni ezt a szép ünnepet, kérjük: Miképpen a mennyben, úgy legyen itt a földön is. Az én szívemben is.

Összpontosítsuk tehát figyelmünket a jászolra és a jászolban fekvő kisgyermekre. Fogadjuk nyitott szívvel, vegyük nagyon komolyan az evangéliumot, a mennyből érkező jó hírt. Ez a hír halkán szól a világ szórakoztató iparának lármájához képest; a földgolyóra zúduló, mindent elborító, többnyire manipuláló és nem vigasztaló híráradathoz képest. Vegyük át, mint egykor a pásztorok, az angyalok Istent dicsőítő énekét. Kesergés, öngyötres, nosztalgia útján nincs újjászületés. De „onnan felülről”, Isten trónusától kiindulóan újjászülethet még a vén is. Csak énekelve vehetjük boldogan tudomásul, hogy mi is hivatalosak vagyunk a Bárány menyegzőjének vacsorájára. Mert aki jászolban született, áldozatul adta magát engedelmesen. Bemehetek én is a nagy örömbé. Én, én szegény bűnös ember.

Fiaim, csak énekeljete! – mondta Beethoven. „Húzd rá cigány!” „Lesz még egyszer ünnep a világon!” – kiáltotta félőrlőten Vörösmarty a sír szélén, hol 1949-ben nemzet süllyedt el. Ha együtt énekelünk a pásztorokkal és az angyalokkal, bátran mondhatom Berzsenyi Dániellel: „Bizton nézem síromnak éjjelét. Sötét, de hisz a te munkád”. A te munkád, Uram, aki uralkodsz bűnön, poklon és halálon.

Ne szégyelljük gyermekkorunkat. Ne szégyelljük, hogy egy rövid időre megengedte Isten, hogy a világot titokzatos, gyönyörű, karácsonyi fényeket hor-

dozó világnak lássuk. – Ne szégyelljük idős korunkat. Ne szégyelljük, hogy megnyílt a szemünk és a világ nagyszerűsége mellett megláttuk annak szörnyűségeit, a magunk szörnyűségeit is.

Isten most nagyobb csodára akar elvezetni bennünket, mint a gyermekeket. Nem nekünk kell hordoznunk karácsony terhét. Karácsony hordoz minket. Amikor a világ káprázatos mutatványokkal körbejár, az nem ünnep. Az többnyire üzlet. Amikor karácsony hordozza a világot, az ünnep. Jézus úgy ajándékoz

meg bennünket boldog karácsonyi ünnepekkel, hogy a Miatyánk harmadik kérésének nagyszerűségét hangoztatja, és komolyan vételét szorgalmazza: „Legyen meg a te akaratod, mint a mennyben, úgy a földön is”. Ámen.

(Elhangzott 1984-ben, az angyal földi gyülekezet karácsonyesti istentiszteletén.)

Benczúr László

RUDOLF OTTO WIEMER

ADVENT JELENTÉSE: MEGÉRKEZÉS

Asötét, téli hónapokon gyakran emlékszem vissza egy emberre, akinek furcsa szokása miatt sokszor csóválták a fejüket az emberek. Rongyos, kék köpenyt viselt. Arca keskeny volt, szakálla borzas, sildes sapkáját mindig mélyen a homlokába húzta. Ha valaki elment mellette, hallhatta, ahogyan halkán, érthetetlenül mormogott magában. Különc volt, furcsa és hóbortos, mint azoknak az embereknek a többsége, akik a nem messze fekvő kis városkában azidőtájt még javában aludtak.

Az öregembernek volt egy rendkívül különös szokása. Minden nap ugyanabban az órában elment a vasútállomásra, ahol csak álldogált és mereven nézte az előtte levő vágányt, ahová a várt vonat éppen befutott. Nézegette az átszálló utasokat, nézte, ahogy az aluljáróban eltűntek a szeme elől és ismét felbukkannak, majd egészen közlelő vizsgálta őket. Egyenként szemügyre vette a peronzáron áthaladó embereket. Amikor már az utolsó utas is elhagyta az állomás épületét, a magányos megfigyelő szomorúan meg rázta a fejét. Ha valaki ekkor gúnyolódva megkérdezte őt, hogy „Hát ismét nem jött?”, akkor szótlanul elfordult és visszament a városba, keresztül az esős, vagy olykor hóviharos úton, miközben meg-megállt azon tűnődve, hogy talán tévedhetett is.

Megtudtam, hogy ennek az öregembernek volt egy fia, aki a háborúból nem jött vissza. Eltűntnek nyilvánították, s ezt meg is írták neki, de nem akarta elhinni. Fejébe vette, hogy a fiának egy napon mégiscsak haza kell jönnie. Így hát csak várt. Az évek teltek-múltak. Felesége meghalt, barátai és ismerősei pedig elhúzódtak tőle, mert nem hallgatott rájuk. Ebben pedig igazuk lehetett, hiszen nem önfejlőség volt, amit tett? Minden nap kiment a pályaudvarra, az időjárástól függetlenül. Mindig ugyanahhoz a beérkező vonathoz ment, mert megtudta, hogy ez a szerelvény onnan jön, ahol a fiát eltűntnek vélte. De fáradozása mindig hiábavalónak bizonyult. Én is úgy érzem, hogy hajhatatlan és különös ember lehetett, de mégis gyakran kell rá gondolnom, különösen adventben. Hiszen

advent jelentése: megérkezés, eljövétel és arra gondolok ilyenkor, ki lenne közülünk olyan kitartó, hogy nap mint nap kimenjen a pályaudvarra, hogy fia érkezését várja. Mi is pontosan egyek lehetünk az öregemberrel abban, hogy tudjuk, egyszer megérkezik a Fiú. Eljövetele már hírül adatott, tudjuk, hogy már úton van. Követeket küldött maga előtt, hogy ezt a hírt hűen átadják. Mi tehát nem bizonytalan, homályos dologra várunk. Ismerjük a vendéget, aki eljön. Nemcsak azt tudjuk pontosan, hogy eljön, hanem azt is, hogy ki Ő és mit hoz nekünk.

Nem szükséges attól félnünk, hogy a vonat késni fog, vagy hogy valahova máshova fut be. Megérkezése egészen bizonyos. Akkor hát miért nem megyünk mi is az állomásra? Miért irtózunk az úttól, az esőtől, a hótól? Miért nincs rá időnk? Hát nem érezzük, hogy itt valami elindult, valami mozgásba jött? A sínek megrepegnek, az óramutató visszafordul, a zakatolás percről percre közelebből hallható. Mindjárt megszólal a hangosbemondó: Figyelem, a vágánynál kérem vigyázzanak, vonat érkezik!

Megtörténhet, hogy én sem leszek ott, amikor a Fiú megérkezik. Talán te sem, vagy egyikünk sem. Csak az a magányos öreg, akinek már alig volt indítéka arra, hogy a fia érkezését várja. Ő mégis a vágánynál állt, amikor a vonat megérkezett. Minden napon. Nemcsak a karácsony előtti időben. Hiszen a Fiú nemcsak szenteste jön. Mióta egyszer, itt a Földön megszületett és hirdette, hogy vissza fog jönni, azóta minden napunk advent.

Most már tudhatják, miért gondolok olyan gyakran erre a bolondos öregemberre és miért mesélem el ezt a történetet újra és újra.

Fordította: Németh Péterné

(Megjelent Johannes Hanselmann: Das Licht des Lebens című könyvében)

Karácsony a képzőművészetben

Minden, az európai zsidó-keresztény kultúrkörben felnőtt ember számára (még ha hívő is!) Az egyik legmeghittebb, és ezért a legnagyobb, leglátványosabb, évente ismétlődő ünnep a karácsony. Volt amikor a „fenyőfa ünnepének”, vagy a „szeretet ünnepének” mondták, de ez a lényegén nem változtatott. Érzelemgazdag, bensőséges, családi és közösségi ünnep maradt mindenütt, kikerülhetetlenül elsősorban Jézus Krisztus születésére emlékezve és emlékeztetve.

Feltűnő és szinte anakronisztikus ellentéte ennek az, amit az evangéliumokban a karácsony tényéről olvashatunk. Csupán két, egymondatos közlés ez, amely szürke, mindennapi, egyszerű és természetesen eseményt rögzít: Betlehemben, az akkori körülmények között megszokott módon és helyzetben, megszületett egy gyermek (Mt 1,25; Lk 2,6–7a). És itt – mint mindenütt a Bibliában – a szentírók nem fűznek ehhez az eseményhez semmiféle kommentárt. Meghagyják és megtartják annak az isteni elvnek az érvényesülését, hogy a kommentár-írás már nem az ő dolguk, hanem az Úristené, aki az általa formált és tartalmazott más események sorával „rajzolja körül” és hangsúlyozza, majd utóbb aktualizálja a folyó időben azt, ami az Ő csodaajándéka az embernek. Úgy tartom, hogy ez a színtelen, kétmondatos tudósítás – az eredeti karácsonyi esemény – így, és éppen ezért formálódhatott a történelem során egyre gazdagabbá az előzményeinek és az utóeseményeinek holdudvarában, azok csúcs- és gyűjtőpontjaként. Ennek pedig a lényege az, hogy a Természetfölötti belépett a természetbe, az isteni az e földi, emberi valóságba, a Rend Fölötti az e világ rendjébe – és éppen ezért ez a történet: *rendkívüli* A Teremtő áttörte azt a falat, amely eddig elválasztotta a bűnbeesett, de ennek ellenére szeretett teremtményétől azzal, hogy „az Ige testté lett, és lakozott miközöttünk” (Jn 1,14).

A képzőművészetben a karácsonyi és a hozzá kapcsolódó események képi megjelenítése ugyanakkor az előképeken túl, az aktuális emberi élet és fantázia látványelményein és vízióin is formálódott, színesedett. Több összetevő is megragadható ebben. A bibliai utalásokon és az egyház mindenkor hivatalos tanításán túl felfedezhetőek az alkotásokon a nagyívű teológiai összefüggések, az egyre összetettebb szimbólumok és szimbólumrendszerek, a populáris népi hagyományok elemei, egy-egy művész egyéni hitbeli látása, az elvont, az ábrázoláson messze túlmutató üzenetek. Komplikálja a helyzetet – ha úgy tetszik: még színesebbé teszi a palettát – az, hogy sokhelyütt a különféle, karácsonyhoz kapcsolódó jeleneteket egy képbe próbálják összefoglalni – többnyire inkább összezsúfolni – a megrendelő és az alkotók, melyek minden apró részlete különféle jelentéstartalommal bír. Minden egyes növénynek, állatnak, alaknak, öltözetnek, mozdulatnak, a különféle színeknek, az épületeknek és részleteiknek stb. külön-külön meghatá-

rozott tradicionális, teológiai (ikonográfiai) jelentése van, a kompozíció egészének gondolat- és érzéstömörítő felfűzésén, poentírozó kiemelésén túl.

Természetesen mindig a kis Jézus, és (vagy) a megszületésének a jele (a betlehemi csillag) és (vagy) a róla szóló isteni üzenet (megszemélyesítői: az angyalok) állnak az alkotások középpontjában, legyen bár grafikáról, festményről, faragványról szó. Minden más szereplő és részlet csak arra hivatott, hogy az egyébként teljesen emberi léptékű, életkép jellegű – és éppen ezért közérthető! – megformálás mellett egyértelműen kiemelje, hangsúlyozza a kis Jézus istenfiúságát, Krisztus és Messiás voltát. – Egyébként az összes karácsonyi jelenetet ábrázoló mű belső, szellemi, lelki, vizuális feszültsége ebből adódik. A tekintélyes, felnőtt, sőt öreg emberek között, azok karéjában, egy éppen megszületett csecsemő csöppnyi alakjában kell érzékeltetni a náluk mérhetetlenül nagyobb, hatalmasabb és tekintélyesebb Úr megjelenését, az Úristen inkarnációját. Ez végülis abszurd feladat. – Érezhető ez abban, hogy az alkotásokon mindig tettenérhető az emberi környezet darabosság, kínos esetlensége, értetlen tanácstalansága, a gyermek Jézus alakjának egy újszülötthöz képest „túlkoros”, felnőtt látványa, annak ellenére, hogy a művészek a szakmai tudásukkal, az alakok és formák aktuális szépségideáljainak megjelenítésével próbálják ellensúlyozni mindezt.

A karácsonyi esemény képzőművészeti témakörei

az előzmények és az utóesemények összefüggésében (A magassági index a képi megjelenítés gyakoriságát, értelemszerűen a téma fontosságát jelzi.)

JÉZUS SZÜLETÉSE (Lk 2,1–7)

- Az angyali üdvözlét (Lk 1,26–35)
- A betlehemi pásztorok és angyalok (Lk 2,8–20)
- A napkeleti bölcsek (Mt 2,1–12)
- Mária Erzsébetnél (Lk 1,39–45)
- Jézus bemutatása a templomban – Simeon és Anna – (Lk 2,25–38)
- József álma (Mt 1,20–21)
- Menekülés Egyiptomba (Mt 2,13–14)
- A betlehemi gyermekgyilkosság (Mt 2,16)

A karácsony témaköreinek ábrázolásában, azok

hangsúlyában, döntő helyen szerepel az ünnep napjának egyházi rögzítése. Az első századokban január 6-án, a mai Vízkereszt ünnepén, a Háromkirályok napján emlékeztek meg Jézus megszületéséről. A 4. század közepén lett külön ünnepnappá a karácsony december 25-ére téve, mely a „Sol invictus”, a legyőzhetetlen Nap pogány ünnepnapja volt addig. Érthető tehát, hogy a Híradás a pásztoroknak, a Pásztorok imádása témák mellett a Háromkirályok imádása, a Betlehemi csillag- gondolatkör is szorosan összeforrt Jézus születésének megjelenítésével. Mária az efezusi zsinaton (431) Theotokosznak, istenszülőnek nyilvánított. Ettől kezdve a karácsonyt ábrázoló képek, szobrok második főszereplőjévé vált Jézus mellett. József a 6. századtól szerepel a jeleneteken, de többnyire csak visszahúzódó háttérfiguraként. A pásztorok, a királyok messze jobban az előtérben maradtak.

Érdekes, hogy az ökrök és a szamár képe a kezdetektől megtalálható a karácsonyi jeleneteken, pedig az evangéliumi tudósításokban egyik sem szerepel. A kutatók őtestámentumi gyökerekre és őegyházi hagyományokra utalnak, Ézsaiás próféciájára, melyet már Origenész egyházatyja is összekapcsolt a betlehemi jászollal: „Az ökrök megismeri gazdáját, és a szamár urának jászolát, csak Izrael nem ismer meg, népem nem tud semmit megérteni” (Ézs 1,3). A 4. században Nisszai Gergely úgy értelmezte e képet, hogy az ökröt megköti a törvény (mint a zsidó népet), a szamár viszont a bálványimádás terhét viseli (mint a pogányság). Kettejük között fekszik a gyermek Jézus, aki megszabadítja őket az igájuktól.

A keleti keresztyénség területén a nyugati, Róma-központú egyház bevett formavilágával és szimbólumrendszerével szemben szinte minden részletében más karácsonyi képtípus alakult ki. Ennek oka az, hogy a keleti egyház elsősorban az apokrif iratokon (evangéliumokon) tájékozódott Jézus születésének részleteit és társeseményeit tekintve. Innen véve az indíttatást jelenik meg e területeken a „születés barlangja” Jézus születése helyeként, a barlang fölött a betlehemi csillag, a szalmazsákon fekvő Mária, a születésnél ottlévő, Jézust fűrésztő két bábaasszony (Zelomi és Salome), illetve a kőjászol motívuma.

A mi kultúrkörünk, a nyugati keresztyénség területén a 12. századtól a karácsonyi ábrázolásokon egyre határozottabban jelennek meg az őtestámentumi utalások, előképek, szimbólumok, melyek Jézus rendkívüli személyére, de még inkább isteni küldetésére mutatnak. Így láthatjuk Veronéze A napkeleti bölcsek megjelenése című képén, hogy a betlehemi istálló helyett egy roskadozó, összedőlő palota romjai adnak helyet a szent családnak. Ez a rom pedig nem más, mint Dávid palotája, azaz az Őtestámentum hitének, világának jelképe, melyet Jézus Krisztus, a Messiás megjelenése döntött le.

Ugyanez figyelhető meg Raffaello A pásztorok tisztességtétele és A keleti bölcsek című alkotásán. Az istálló tulajdonképpen egy-egy rozoga, szegényes pajta, akár cserepes, akár nádfedeles legyen is. Oldalai részben hiányoznak, illetve romosak. Jelkép volta újra csak arról beszél: lejárt az Őtestámentum korszaka, már dűledezik, mint eme épület, aminek azon-

ban mégiscsak a védelme alatt érkezett meg a Messiás, és annak tartóoszlopa közül (ősatyák, próféták) indul a szolgálatára. E jelképben nyilvánvaló az utalás az Ó- és Újtestámentum hitvilágának kontinuitására, de egyben a különbözőségére is.

A 14. századtól a karácsony-ábrázolásokon több lényeges módosulást figyelhetünk meg. Az egyik, hogy az addig sokszor zsúfolt, tömegjelentként ábrázolt Pásztorok imádása, vagy a Háromkirályok imádása képtípus (lásd Raffaello képeit) egyre jobban letisztul, s egyre inkább csak a legfontosabb szereplőkre koncentrálódik. A kis Jézus, Mária, József, a pásztorok és az angyalok közül csak egy-kettő, a napkeleti bölcsek kíséret nélkül, csupán magukban jelennek meg. A másik, hogy ebben a koncentrációban egyre hangsúlyosabban kerül előtérbe az isteni gyermek születésének érzelmi töltése.

Ebben elsősorban az ezidőtájt kibontakozó misztika szellemi és lelki hatásai érhetők tetten. Már a korábbi, 12., 13. században felfedezhető az a törekvés, hogy erőteljesebben fejezzék ki az alkotásokon Mária és a gyermek Jézus lelki és emberi kapcsolatát, az anya és újszülött gyermeke közötti meghitt, bensőséges kapcsolatot. Ez képszerűen úgy valósult meg, hogy Mária ujjával, kezével megérintette, megsimogatta a gyermekét. Ezt az alkotásoktól igényelt belső érzelmi töltést tovább fokozta Assisi Szent Ferenc szolgálata és mozgalma. Tudjuk, hogy 1223-ban a greccói erdőben egy védőtettőt ácsoltatott, alatta felállított egy szalmával teli jászolt, majd odavezetett egy ökröt és egy szamarat. Ilyen környezetben prédikált a szerzeteseknek és a környék lakóinak Jézus születéséről. Nyilvánvaló, hogy a mondanivalóján túl ez az „illusztráció”, érzelmi hatás nem múlt el nyomtalanul a hallgatóságban. Hasonlóan érzelmeket fűtő, sokakat megérintő volt ebben az időben a svédországi Szent Brigitta közismert látomása, mely szintén Jézus születéséről szól. Mindez azt eredményezte, hogy egyre nagyobb kultusza lett a karácsonyi jelenet központi szereplőinek, Máriának és a vele teljesen bensőséges kapcsolatban lévő kis Jézusnak, még akkor is, amikor a gyermek Jézus alakja az alkotó szándéka szerint nyilvánvalóan hordozta istenfiúi tekintélyét.

Mária és a kis Jézus bensőséges, intim kapcsolatának ábrázolásaiban különféle lelki, teológiai és emberi tartalmak fogalmazódnak meg. Veit Stoss bambergi oltárkép-faragásán az a képtípus látható, mely szintén a misztika hatására alakult ki. Mária az éppen megszült gyermekét imádja. Mellette egy lantot tartó angyal. Mária és az angyal arcán derű és békeség. Mindez az őrájuk áldón tekintő Úristen szeretetének visszfénye.

Lucca della Robbia festett terrakotta szobráról más sugárzik felénk. A kis Jézus és Mária a kompozícióból kinéző, távolba révedő, átható tekintete ragad meg a legjobban minket. Mindketten a maguk méltóságteljes voltukkal együtt nyilvánvalóan egy teológiai igazságot hordoznak, mely a kis Jézus kezében lévő szalagra fel is íratott: „Ego sum lux mundi” („Én vagyok a világ világossága”).

Újra csak más tartalmú Lucas Cranach Mária és a gyermek Jézus című műve. Az édesanya és az ő sze-

retett kicsinye áll előttünk teljesen emberi, életkép-szerű, boldog közösségben. Mária arckifejezése ked- ves, a gyermek Jézusé aranyos, gügyögő. A hallatlanul finoman formált kompozíció belső érzelmi töltését még azzal is fokozza a művész, hogy Mária fejkendője és a gyermek gyolcsa leheletszerűen áttetsző, légies. Ugyanakkor éppen ez a részlet az, mely utalás mind- kettőjük elhivatottságára, isteni küldetésükre. Az ég- gel, az égiekkel van közvetlen kapcsolatuk. A késő középkor, a reneszánsz, majd a barokk korban egy új kifejezési mód és elem jelent meg a karácsonyi kom- pozíciókon, mely a látványosságon túl a képek tar- talmi exponálásban jelent sokat mindmáig. Ez az elem pedig a fény és a fényhatások radikális kihasználása. A szereplők, sokszor a formák, az elrendezések sem változnak, de a szó szoros értelmében más megvilá- gításba kerül minden. Két aspektus az, ami itt kieme- lendő. Van, amikor a fény kívülről, mintegy a néző felől, vagy fölülről hatol be a képbe, illetve a betle- hemi éjszakába. Ez a megvilágítás, illetve ennek ka-

rakterisztikus kiemelése újra csak az Atyaisten áldó jelenlétére utal. Így láthatjuk az alábbi képen is, ahol a kis Jézuson és Márián élesen tükröződik ez az atyai fény.

Még radikálisabb a tartalmi expozíció, mikor belül- ről, a kis Jézus lényén keresztül sugárzik ez a fény. Már nem visszfényről van tehát szó, hanem fényfor- rásról az ő lényében, kiemelve isteni, megvilágosító voltát, s azt, hogy valóban ő a „lux mundi”, a világ világossága. Az isteni fény tehát már nem a háttérből, nem kívülről valahonnan világít be a betlehemi éjsz- kába, hanem éppen onnan ránk, a szemlélőkre, így vonva be bennünket közvetlen résztvevőkként a karácsony eseményébe. Pataky László Szent család című gyönyörű művét szemlélve ez az élmény ragad- hat meg mindannyiunkat.

Foltin Brúnó

Shields F.
"Az Úr veled van, áldott vagy te az asszonyok között." - Luk. 1,28

Jézus születése. A keleti egyház ikonográfiai hagyományának megfelelően Mária ágyban fekszik, a gyermek pedig egy kő jászolban. Miniátúra Herradnak, Landsberg apátnőjének Hortus Deliciariumában. 1175k.

Sinkel H. Jézus születése. -Máté 2,11

A napkeleti bölcsek tisztességtétele Máté 2,11

Veit Stoss: A gyermek imádása Banbergi dóm oltárának középső képe

Raffael: Pásztorok tisztességtétele. - Luk. 2,16

Lucas Cranach: Mária és a gyermek Jézus (1510)

Ádventi énekek

Nagyon sajnálom, hogy azokban az években, amikor gyermekeink még kicsik voltak, olyan sok teendő és feszültség terhelte minket, hogy emlékeinkben a valamikori gondok és nehézségek könnyebben felidézhetők, mint az örömök. Pedig a családi fényképek mutatják, boldogan élhettük át azokat az arany éveket, amikor gyermekeink naponta teremtettek kedvességet és derűt otthonunkban. De sajnos azokra alig-alig emlékezünk. Csak most, nagyszülői minőségben éljük át újra unokáinkban a kisgyermekekben nekünk ajándékozott kedves percek, s érezzük, ilyenek voltak a mi gyermekeink is.

Valami azonban felejthetetlenül ott maradt szítává silányult emlékezetünkben. Ezek pedig az adventi éneklések. Adventben felkerült az asztalra az adventi koszorú. Ezt a szokást még

gyermekkoromból hoztam magammal. A német barátainktól ajándékba kapott herrnhuti csillagot is kivilágítottuk. Meggyújtottuk a koszorú gyertyáit, elővettük az énekeskönyvet, mindenki a magáét...

Kezdtük a „Jöj népek Megváltójával”. Mással nem is lehetett. Több mint ezer esztendő távlatából indultunk. Méltóságteljesen hangzott az ének, nem illett ezzel sietni. Éreztük, ez még csak a kezdet, a prelúdium. Később majd úgyis jönnek a vidámabbak. A „Küldé az Úristen” énekkel meghajtottuk fejünket a názáreti Szűz előtt Gábel angyallal együtt, s végigsoroltuk, mi mindent várunk az Eljövendőtől. Majd átlapoztunk az akkori hétszázas énekekre. Úgy éreztük, a többi, igazi adventi ének ott van. Itt találtuk – akkor már kottával, és frissebb ritmusban – az „Istennek szent Fia” kezdetűt. Az utolsó verse gyengéden

figyelmeztetett minket: „Készítsd el szívünket Józan vigyázásra. Boldog kimúlásra”. (Vajon mire gondolhattak itt gyermekeink... ki tudja?)

– Az én kedvencemre mikor kerül sor? – kérdezte feleségem. Így az oly sok szép szimbólumot tartalmazó: „Ó jöjj, ó jöjj, Immánuel” kezdetű következett. Hajolgattak a melizmák a cénavekony hangocskákon. A refrénnél „Meglásd, meglásd, ó, Izrael” mindig új lendületet vett az ének.

A szent türelmetlenség azonban nem hagyott minket az adventi énekeknél. Ha már éneklünk, lapozzunk néhányat! Igaz, hogy még nincs karácsony, de talán nem bűn, ha egy kicsit megelőlegezzük magunknak az ünnepet – gondoltuk. A „Krisztus Urunknak áldott születésén” szaffói strófái igazi örvendező énekként zengtek. Már az angyalok glóriája is megszólalt a második versben. És az előre elkért öröm elérte szívünket: „Távozzék tőlünk bűn és szomorúság, Legyen vidámság”. Ha már itt tartunk, szabad legyen a „Mennyből jövök-et” is elénekelni! A karácsonyi öröm a „Hadd zengjen énekszó” jambikus ritmusával mind feljebb tört. Kis lelkiismeretfurdalással, mint akik már a szekrények mélyére rejtett karácsonyi meglepetések között kutatunk, mint akik a tilosban járnak. De azért a „Fel útra, ti hívek” még elhangozhatott, és újra örültünk a refrénnek. „Ó jöjjetek, imádjuk, Ó jöjjetek, imádjuk, Ó jöjjetek, imádjuk az Urat!”

Karácsony közeledtével került sor az „Ím jászlad mellett térdelek” kezdetű szép énekünkre. Erről nagyon éreztük, hogy csak a megszületett Jézus előtt szabad énekelnünk.

Fiaink megnőttek. A cénavekony hangokból férfias basszusok lettek. Kiröppenésük előtt közvetlenül még felfrissült énekes repertoárunk az akkor új énekeskönyv darabjaival. A „Várj ember szíve készen” – reformátusoktól kapott szép fordítás és közös dallamforma – az adventi énekek számát gyarapította. Ilyen volt az egészen új hangot képviselő, az erdélyi népelemek stílusában, ringató ritmusával, egy kicsit népdalos hanglejtésével megszólaló „Ó jöjj, ó jöjj, Üdvözítő”.

Karácsonyba hajló estéken a rég ismert, de csak töredékesen, egy versszakkal tudott kedves karácsonyi népdalok csokra is előkerült az új énekeskönyv gyermekénekeiből. Az „Ó, gyönyörű, szép titokzatos éj”, „Mennyből az angyal” és a többi, összesen hét gyerekéneknek sorolt, többségében népi költés (545–551). Már csak unokámtól hallhattam, – állíthatom – a legszebb karácsonyi népdalt, a „Mostan kinyílt egy szép rózsavirág”-ot. Ereszkedő, régi stílusú, szabad ritmusformálásával páratlan kincsünk. Csengő, szóló gyermekhangon a legmegragadóbb.

És ugyancsak az unokákkal való együtténeklésekre maradt a hét karácsonyi ének gyerekek általi hangszeres kísérete. A gyermekénekek korálkönyvi letétét ugyanis úgy szerkesztettük meg, hogy azt kicsit is játszassák. Bartók Gyermekeknek című gyűjteményének

stílusában írtak hozzá egyszerű, zongorán is játszható kíséretet Fasang Árpád, Rezessy László és Sulyok Imre. Szándékunk egyértelműen az volt, hogy az adventi-karácsonyi családi éneklések alkalmával a zongorázni tanuló kicsinyek kísérjék az éneket.

Azokon a régi, emlékezetes adventi estéken természetesen nem maradt el az igeolvasás és a közös imádság sem.

Amint említettem, fiatal szülő korunkból oly kevés maradt meg emlékeinkben. De ezek az adventi és karácsonyi éneklések, áhítatok emlékei, a fénylő csillaggal, a gyertyával, elkísérnek minket, mindannyiunkat, életünk végéig. Drága emlékek, s ha rájuk visszagondolunk, ma is szívet melegítenek. És nemcsak emlékek: egy életre tartalmat adnak karácsonyi ünneplésünkhöz, Jézusunk várásához, az ő iránta megnyíló szeretetünkhöz.

Kedves Lelkésztestvérek! Ha eddig nem tettétek, ezután legyen már advent is a család ünnepe, ne csak a karácsony. Lehetőség ez a nehezen összehozható családi együttlétekre. Advent van! Üljünk le az adventi koszorú köré! Énekeljük egymás után kedves énekeinket, szólaljon meg Isten igéje, most ne csak a templomban, imádkozzunk, most ne csak magányunkban. Legyen az advent más, mint eddig volt. Karácsonyunk is más lesz ettől.

A családi áhítatoknak régi evangélikus hagyománya van. E hagyomány örömét teológus koromban, egy sokgyermekes lelkészcsaládban éltem át először. Német kántorbarátaim is így ünnepelték az adventet még a hatvanas években is. Tudom, szlovák gyülekezeteinkben is élt ez a szép szokás. Lelkünk gazdagítására, családjunk lelki erősítésére – ha eddig nem tettük – mi is legyünk folytatói. Ha valami maradandót akarunk adni gyermekeinknek, ez bizonyára az lesz. Induljon ki tőlünk! Terjedjen tovább! Vigyük jóhírelt gyülekezeteinkben! Hirdessük: így is lehet megélni az adventet.

Hiszem, Isten gazdagon megáld bennünket, e nagyon egyszerű eszközön keresztül is. Adjunk lehetőséget, hogy így történhessen!

Trajtler Gábor

